

2 PRIEDAS. INTERVENCIJŲ, SKIRTŲ RIZIKOS VEIKSNIAMS MAŽINTI, APŽVALGA

Intervencijos grupės:

1. **Intervencijos, skirtos visiems gyventojams**
 - ✓ Finansinės priemonės (kaina/mokesčiai);
 - ✓ Teisinės/reguliavimo priemonės;
 - ✓ Masinės informacinės kampanijos.
2. **Intervencijos, skirtos tikslinėms grupėms ir individualiems asmenims.** Trumpos konsultacijos/patarimai asmenims, patenkantiems į rizikos grupę. Tyrimais nustatyta, kad ankstyvų intervencijų nauda laikui bėgant tik didėja.
3. **Intervencijos, skirtos konkrečiai aplinkai.** Tai intervencijos, įgyvendinamos mokyklose, darbo vietose ar kitose institucijose, taip pat bendruomenėse.

Į apžvalgą įtrauktos intervencijos, kurių veiksmingumas ir efektyvumas įvertintas moksliniais tyrimais. Atkreiptinas dėmesys, kad į apžvalgą nėra įtrauktos medicininės intervencijos, pvz. gydymas vaistais ar chirurginės intervencijos.

Įrodymai buvo renkami iš įvairių šaltinių. Atsižvelgiant į užduoties vykdymui skirtą laiko limitą, didžiausias dėmesys buvo skiriamas sisteminėms apžvalgoms, kuriose pateikti apibendrinti įvairių mokslinių studijų ir tyrimų rezultatai. Ties kiekviena intervencija yra nurodytas jos efektyvumo lygis. Atkreiptinas dėmesys, kad intervencijos efektyvumo lygmens nustatymas nėra įtrauktas į šią vertinimo užduotį (intervencijų efektyvumo vertinimas turėtų būti atskiro tyrimo objektas), todėl efektyvumo lygmuo nurodytas toks, koks nustatytas užsienio šalyse atliktuose tyrimuose. Žemiau pateikta informacija apie intervencijų efektyvumo lygmens ribas, taikomas skirtingose šalyse:

Kada intervencija laikoma efektyvia? Skirtingose šalyse taikomos skirtingos efektyvumo ribos.

Intervencija yra laikoma efektyvia, jei ji turi teigiamą poveikį sveikatai (mažina DALY), o jos įgyvendinimo sąnaudos, tenkančios vieneriems DALY, sudaro:

- **Jungtinėje Karalystėje** - nuo £20 000 iki £30 000 (NICE 2009);
- **JAV** - ne mažiau nei \$50 000 (OECD, 2010.; Cecchini et al 2010);
- **Australijoje** - nuo A\$10 000 iki A\$50 000. Intervencijos, kurių įgyvendinimo sąnaudos, tenkančios vieneriems DALY sudaro A\$10 000, laikomos labai efektyviomis (Vos et al, 2010 ir Gortmaker et al 2011).
- **Europoje** - nuo €19 600 (Te Velde et al. 2011) iki €20 000 (Jacobs-van der Bruggen et al (2007)).

Moksliniais įrodymais grįstos intervencijos problemų, susijusių su alkoholio vartojimu, mažinimui

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
Visuomenės švietimas ir informuotumo didinimas	Preveninės programos mokyklose	Nustatyta, kad intervencija didina supratimą, bendrą žinių lygį apie alkoholio vartojimo žalą, tačiau nėra patikimų duomenų apie jų poveikį elgesiui ¹ . Atlikus sisteminę apžvalgą 59 labai kokybiškų programų, tik 6 buvo pripažintos kaip galinčios turėti tam tikrą poveikį. Yra įrodymų, kad <u>veiksmingesnės yra tos sveikatos ugdymo programos, pagal kurias informaciją perduoda bendraamžiai</u> , nei tos, pagal kurias tradiciškai informaciją perduoda mokytojai ² .	Neefektyvi mažinant žalą, tačiau <u>reikalinga</u> informuotumo didinimui ³ (PSO)	Taip.	Žmogaus saugos bendroji programa ⁴ Interviu metu pažymėta, kad švietimo įstaigose įgyvendinamos įvairios programos, skirtos žalingų įpročių prevencijai. Vykdomų programų veiksmingumas nėra vertinamas. Siūloma mokyklose įgyvendinti tik akredituotas sveikos gyvensenos ugdymo programas.

¹ Jones L., Jefferson T, et . al. A review of the effectiveness and cost-effectiveness of interventions delivered in primary and secondary schools to prevent and/or reduce alcohol use by young people under 18 years old. Alcohol and schools: review of effectiveness and cost-effectiveness. NICE: main report (PHIAC 14/3a), 2007.

<http://www.nice.org.uk/nicemedia/pdf/AlcoholSchoolsConsReview.pdf> (žiūrėta 2012-09-01) al. A review of the effectiveness and cost-effectiveness of interventions delivered in primary and secondary schools to prevent and/or reduce alcohol use by young people under 18 years old. Alcohol and schools: review of effectiveness and cost-effectiveness. NICE: main report (PHIAC 14/3a), 2007. <http://www.nice.org.uk/nicemedia/pdf/AlcoholSchoolsConsReview.pdf> (žiūrėta 2012-09-01)

² Waller A., Naidoo B., Thom B. Prevention and reduction of alcohol misuse. Evidence briefing, June 2002. Prieiga per internetą: <http://www.nice.org.uk/niceMedia/documents/alcoholtxt.pdf>

³ Evidence for the effectiveness and cost-effectiveness of interventions to reduce alcohol related harm, The WHO Regional Office for Europe. 2009. Prieiga per Internetą: http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0020/43319/E92823.pdf

⁴ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012 m. liepos 18 d. įsakymas Nr. V-1159 „Dėl žmogaus saugos bendrosios programos patvirtinimo“

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
	Tėvams skirtos programos	Programų veiksmingumo vertinimo rezultatai prieštaringi: atlikus 14 programų, skirtų tėvams, sisteminę apžvalgą, nustatyta, kad 6 buvo veiksmingos - rezultatai rodė sumažėjusį alkoholio vartojimą, tačiau 3 programų poveikis buvo priešingas - nustatytas didesnis alkoholio vartojimas jaunimo tarpe ⁵ .	Prieštaringi vertinimai	Taip.	Šeimų universitetas (www.seimu.lt) organizuoja mokymus tėvams pagal programas "Ankstyvoji paauglystė" ; "Paauglystė".
	Socialinė rinkodara/ socialinė reklama	Socialinės rinkodaros strategijų efektyvumo vertinimo rezultatai prieštaringi: atlikus sisteminę 15 socialinės rinkodaros programų apžvalgą nustatyta, kad 8 iš 13 programų turėjo trumpą (iki 12 mėn.) poveikį alkoholio vartojimo sumažėjimui, ir tik 2 iš 4 programų turėjo ilgesnį nei 2 metai poveikį ⁶ . Tačiau kitose studijose, apibendrinančiose socialinės rinkodaros programų efektyvumą, teigiama, kad socialinės rinkodaros programos gali būti efektyvios, jei yra kuriamos ir įgyvendinamos laikantis pagrindinių sėkmę garantuojančių taisyklių ⁷ .	Prieštaringi vertinimai	Taip	Gana fragmentiška ir pavienė.
	Visuomenės švietimo	Mokslinių tyrimų, kurie analizuotų minėtos intervencijos efektyvumą nėra	Neefektyvi	Taip	PSO rekomenduoja šviečiamąją veiklą

⁵ <http://noalcoholads.files.wordpress.com/2011/09/why-education-programs-around-alcohol-fail-policy-works.pdf>

⁶ Stead M., Gordon R., Angus K., Mc Dermott L. A systematic review of social marketing effectiveness, Health Educ. 2007; 107:126-91

⁷ Thornley L., Marsh K., Quigley and Watts Ltd. Systematic Review for the Health Research Council of New Zealand and the Ministry of Youth Development. Final Report. July 2010. <http://www.myd.govt.nz/documents/policy-and-research/social-marketing-syst-rev-final.pdf>

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
	kampanijos	daug. Atskiri tyrimai rodo, kad intervencija nėra efektyvi ⁸ .			nukreipti sprendimus priimančių politikų ir visuomenės informuotumui apie alkoholio keliamą žalą ⁹ .
	Visuomeninių iniciatyvų palaikymas žiniasklaidos priemonėmis (spauda, radijas, TV)	Mokslinių tyrimų, kurie analizuotų minėtos intervencijos efektyvumą, nėra daug. Tačiau, visuomeninių iniciatyvų, skirtų konkrečios politikos tikslui įgyvendinti palaikymas masinėse informavimo priemonėse didina visuomenės (ir politikų) dėmesį alkoholio politikai ¹⁰ .	Iš dalies efektyvi	Iš dalies	Galėtų būti organizuojami mokymai, seminarai žiniasklaidos atstovams.
	Bendruomeninės iniciatyvos	Sisteminėse apžvalgose nustatyta, kad koordinuotos bendruomeninės iniciatyvos (pvz.: griežtinti alkoholio pardavimo nepilnamečiams kontrolę; riboti alkoholio mažmeninę prekybą (darbo laikas, pardavimo taškų tankis; pardavimo vietos ir kt.) gali būti veiksmingos alkoholio politikos tikslų įgyvendinimo intervencijos ¹¹ .	Efektyvi	Ne	Trūksta nuoseklaus darbo su bendruomenėmis, NVO, aiškinant jų galimybes prisidėti prie sveikatos tikslų įgyvendinimo. PSO atkreipia dėmesį, kad prieš pradėdant bendruomeninių iniciatyvų programų įgyvendinimą, būtina įvertinti tokių programų pritaikomumą konkrečioje aplinkoje.

⁸ <http://noalcoholads.files.wordpress.com/2011/09/why-education-programs-around-alcohol-fail-policy-works.pdf>

⁹ Evidence for the effectiveness and cost-effectiveness of interventions to reduce alcohol related harm, The WHO Regional Office for Europe. 2009. Prieiga per Internetą: http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0020/43319/E92823.pdf

¹⁰ Babor TF, Caetano R., Casswell S., et al. Alcohol: no ordinary commodity. Research and public policy. Oxford: Oxford Medical Publication, Oxford University Press, 2003. Prieiga per internetą: http://www.ias.org.uk/resources/publications/theglobe/globe200303/gl200303_p3.html

¹¹ Griesbrecht N. Alcohol, tobacco and local control. A comparison of several community-based prevention trials. Nord Stud Alcohol Drugs 2003; 20:25-40.

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
Vairavimo išgėrus ribojimas	Alkoholio koncentracijos kraujyje normos įvedimas arba sumažinimas	Efektyvi intervencija, mažinanti eismo įvykių skaičių ¹² . 5 studijų (įskaitant ir sisteminės apžvalgas) duomenimis, nustačius mažesnę leistiną alkoholio koncentraciją, mirčių dėl eismo įvykių, susijusių su alkoholio vartojimu sumažėjo, lyginant su didesne leistina norma.	Efektyvi	Igyvendinta (leistina 40mg/100 ml kraujo)	Yra nuomonių, kad leistina norma visiems vairuotojams galėtų būti sumažinta iki 0,2 promilių (kaip Švedijoje)
	Blaivumo tikrinimo punktai, atsitiktinis blaivumo tikrinimas alkotesteriu	Labai efektyvi intervencija ¹³ , mažinanti mirčių ir traumų dėl autoįvykių, susijusių su alkoholio vartojimu, skaičių. 23 tyrimų meta-analizės duomenimis, įkūrus blaivumo tikrinimo punktus, mirčių dėl eismo įvykių, susijusių su alkoholio vartojimu, sumažėjo 23%; įvedus atsitiktinį blaivumo tikrinimą - tokių mirčių skaičius sumažėjo 22%.	Labai efektyvi (PSO) Efetyvi (AU)	Taip	Kelių policija organizuoja blaivumo tikrinimo akcijas
	Griežtesni reikalavimai jauniems, nepatyrusiems vairuotojams (pvz. mažesnė leidžiama alkoholio koncentracijos kraujyje riba)	Efektyvi intervencija ¹⁴ - trijų tyrimų sisteminės apžvalgos duomenimis, nustatyta mažesnė leistina alkoholio koncentracijos kraujyje riba gali sumažinti mirčių dėl autoįvykių, susijusių su alkoholio vartojimu skaičių (14% - 18–20 m. amžiaus grupėje; 9,7% - 21–24 m. amžiaus grupėje ir 6,7% - 25 ir vyresnių amžiaus grupėje).	Efektyvi	Taip	Nepatyrusiems vairuotojams ir vairuotojams profesionalams nustatyta 0,2 promilių leistina riba

¹² Mann RE., Macdonald S., Stoduto LG, Bondy S., Jonah B., Shaikh A. *The effects of introducing or lowering legal per se blood alcohol limits for driving: an international review.* *Accid Anal Prev* 2001. 33:569-83.

¹³ Shults RA., Elder RW, Sleet DA, et al. *Reviews of evidence regarding interventions to reduce alcohol-impaired driving.* *Am J Prev Med* 2001; 21:66-68.

¹⁴ Shults RA, Elder RW, Sleet DA, et al. *Reviews of evidence regarding interventions to reduce alcohol impaired driving.* *Am J Prev Med* 2001.

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
Alkoholio prieinamumo ribojimas	Minimalaus amžiaus nuo kurio leidžiama įsigyti alkoholio nustatymas	Atlikus sisteminę 132 tyrimų, skelbtų 1960-1999 m. apžvalgą, nustatyta, kad įstatymais keičiant amžiaus, nuo kurio leidžiama įsigyti alkoholio, ribą, galima sumažinti alkoholio vartojimą tarp jaunimo ir su alkoholio vartojimu susijusią žalą, įskaitant eismo įvykius ¹⁵ .	Efektyvi(PSO) Ypač efektyvi (AU)	Taip. Lietuvoje alkoholi leidžiama parduoti nuo 18 m.	Yra nuomonių, kad reikia padidinti amžiaus, nuo kurio leidžiama pirkti alkoholi, ribą iki 21 m.
	Alkoholio mažmeninės prekybos vietų tankumo mažinimas	Sisteminės apžvalgos duomenimis, mažmeninės prekybos vietų, kuriose parduodamas alkoholis, skaičiaus sumažinimas teritoriniame vienetu, turėjo teigiamą poveikį - smurtinių mirčių ir mirčių dėl eismo įvykių, susijusių su alkoholio vartojimui, sumažėjo ¹⁶ .	Efektyvi	Ne	Nuo 2016 m. įsigalios draudimas prekiauti alkoholiu degalinėse. Įregistruotos Alkoholio kontrolės įstatymo pataisos, kuriomis siūloma kioskuose uždrausti prekybą alkoholiniais gėrimais.
	Alkoholio pardavimo laiko ribojimas	Trijų kontrolinių tyrimų duomenimis, didinant alkoholio pardavimo laiką (valandomis, dienomis) didėja alkoholio vartojimas ir patiriama žala ir priešingai, ribojant pardavimo laiką, mažėja alkoholio pardavimo apimtys ir žala ¹⁷ .	Efektyvi	Taip	
	Alkoholio kainos reguliavimas	132 studijų meta-analizės duomenimis, visų gėrimų paklausos elastingumo kainos atžvilgiu koeficiento ¹⁸ mediana	Labai efektyvi (PSO)	Taip	LR Seime užregistruotos Alkoholio kontrolės įstatymo pataisos,

¹⁵ WagenaarAC., Toomey TL. Alcohol policy: gaps between legislative action and current research. Contemp Drug Prob 2000; 27:681-733.

¹⁶ Chikritzhs T., Catalonao P, Pascal R. Predicting alcohol-related harms from licensed outlet density: a feasibility study. National Drug Law Enforcement Research Fund, Monograph, Series No 28. 2007. http://www.ndlerf.gov.au/pub/Monograph_28.pdf

¹⁷ Anderson P, Baumberg B., Alcohol in Europe. A public health perspective. London: Institute of Alcohol Studies, 2006. http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/alcohol/documents/alcohol_europe.pdf

¹⁸ Duomenys rodo santykinę paklausos neelastingumą t.y. elastingumo koeficientas E yra intervale $0 < E < 1$ – situacija, kai kainos procentinis pokytis sukelia nedidelį paklausos apimtį pasikeitimą.

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
		<p>trumpuoju laikotarpiu - 0,52, ilguoju laikotarpiu – 0,82. Taip pat nustatyta, kad elastingumo koeficientas mažesnis vynui ir spiritiniams gėrimams¹⁹. Akcizo alkoholiui didinimas mažina sergamumą ūimomis ir lėtinėmis su alkoholio vartojimu susijusiomis ligomis²⁰.</p> <p>Minimalios kainos alkoholiniams gėrimams nustatymas gali sumažinti alkoholio vartojimą (Kanadoje (Britų Kolumbijoje) atliktos studijos²¹ rezultatai parodė, kad alkoholiniams gėrimams minimalią kainą padidinus 10% spiritinių gėrimų ir likerio vartojimas sumažėjo 6,8%, vyno 8,9%, sidro 13,9%, alaus 1,5%, visų alkoholinių gėrimų 3,4%.</p> <p>Australijoje atliktoje visuomenės sveikatos intervencijų efektyvumo vertinimo studijoje nustatyta, kad akcizo alkoholiui padidinimas 30 proc. yra ypač efektyvi (atsiperkanti) intervencija.</p>	Ypač efektyvi (AU)		<p>kuriomis siūloma nuo 2013 m. akcizą etilo alkoholiui didinti 2 proc. Taip pat siūloma įkurti Valstybinį sveikatingumo fondą, skiriant dalį pajamų iš alkoholio akcizų.</p> <p>Finansų ministerijos pateiktais duomenimis²², šiuo metu Lietuvoje taikomas alkoholio akcizo tarifas, labai panašus į kaimyninių ES šalių. Pateikti duomenys iliustruoja, kad 2000–2009 m. laikotarpiu akcizas etilo alkoholiui išaugo 38 proc. Be to, kaimyninėse valstybėse: Rusijoje, Lenkijoje, Baltarusijoje akcizas yra mažesnis nei Lietuvoje. Dėl šių priežasčių Teisingumo ir Finansų ministerijos specialistų nuomone dar labiau didinti akcizo etilo</p>

¹⁹ Galet C.A. The demand for alcohol: a meta-analysis of elasticities. Aust J Agric Resour Econ 2007; 51:121-35

²⁰ Cooc P.J. Paying the tab. The costs and benefits of alcohol control. Princeton: Princeton University Press, 2007.

²¹ Stockwell T., Auld CH.M., Zhao J. & Mertin G. Does minimum pricing reduce alcohol consumption? The experience of Canadian province. 2011 Society for the Study of Addiction.

²² <http://www.finmin.lt/web/finmin/koment/alkoholis0915>

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
					alkoholiui nederėtų.
Sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo didinimas	PSP specialistų intervencijos ankstyvai priklausomybės nuo alkoholio diagnostikai ir gydymui	Meta-analizės duomenimis, trumpos PSP specialistų (pvz. šeimos gydytojų – aut. pastaba) konsultacijos su nuo alkoholio priklausomu asmeniu, nustatant alkoholinę priklausomybę ankstyvojoje stadijoje, mažina sergamumą ir mirtingumą dėl su alkoholiu susijusių priežasčių ²³ . Kadangi intervencijos įgyvendinimas reikalauja papildomo šeimos gydytojo laiko, tai jos efektyvumas ir veiksmingumas priklauso nuo gebėjimo į veiklą įtraukti kitus PSP komandos narius.	Efektyvi Labai efektyvi (AU)	Ne	Lietuvoje yra parengta PSP specialistams skirta programa ²⁴ , kurios tikslas – suteikti žinias kaip atpažinti pacientų rizikingą ir žalingą alkoholio vartojimą. Tačiau LR sveikatos apsaugos ministro 2005 m. gruodžio 22 d. įsakymu Nr. 1013 patvirtinta Lietuvos medicinos norma Nr. 14:2005 MN „Šeimos gydytojas“ nenumato šeimos gydytojui savarankiškai diagnozuoti priklausomybę nuo alkoholio ir ją gydyti.
Alkoholinių gėrimų rinkodara	Reklamos kiekio ribojimas	13 studijų sisteminės apžvalgos rezultatai rodo, kad alkoholinių gėrimų reklama skatina jaunos asmenis pradėti vartoti, o jau vartojančius – vartoti daugiau ²⁵ . Meta-analizė 322 tyrimų, kuriuose buvo vertinamas išlaidų reklamai elastingumas, parodė, kad	Efektyvi Ypač efektyvi (AU)	Taip	Alkoholio reklama televizijoje ir radijuje draudžiama nuo 6 iki 23 valandos, ribojama reklama periodinių leidinių bei knygų pirmuosiuose

²³ Kaner EFS, Beyr F, Dickinson HO, et.al. Effectiveness of brief alcohol intervention in primary care populations. Cochrane Database Syst Rev 2007; 2: CD004148. Prieiga per Internetą: http://www.uvm.edu/~sate/psyc380/readings%20232/reading_11a.pdf

²⁴ Alkoholis ir pirminė sveikatos priežiūra: Ankstyvo atpažinimo ir trumpų intervencijų mokymo programa. Vilniaus priklausomybės ligų centras, 2009. Prieiga per internetą: <http://www.vplc.lt/images/files/Alkoholis%20ir%20pirmine%20sveikatos%20prieziura.pdf>

²⁵ Anderson P., de Bruijn A, Angus K., Gordon R, Hastings G. Impact of alcohol advertising and media exposure on adolescent alcohol use: a systematic review of longitudinal studies. *Alcohol Alcohol* 2009; 44:229-43

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
		reklama daro teigiamą poveikį vartojimui ²⁶ .			puslapiuose, draudžiama išorinė stipraus alkoholio, išskyrus alų, alaus mišinius, sidrą ir natūralios fermentacijos vyną, reklama.

Moksliniais įrodymais grįstos intervencijos problemų, susijusių su tabako vartojimu, mažinimui

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
Tabako prieinamumo mažinimas	Kainos tabako gaminiams didinimas	Atliktos tyrimų ir studijų sisteminės apžvalgos rodo, kad padidinus cigarečių kainą 10%, cigarečių vartojimas sumažėja ^{27,28,29} nuo 2,5% iki 5%. Kelių studijų rezultatai rodo, kad paklausą tabakui galima sumažinti dvigubai, tiek trumpesniai, tiek ilgesniai laikotarpiui, jei tabako kaina nuolat būtų koreguojama atsižvelgiant į infliaciją. Sisteminės tyrimų	Labai efektyvi ³⁵ (PSO) (AU)	Taip	Seimas priėmė Akcizų įstatymo pataisą, kuriomis padidinti akcizų tarifai cigaretėms, rūkomajam tabakui iki Europos Sąjungos (ES) nustatytų minimalių dydžių, kurie įsigaliojo nuo 2011 sausio 1 d. Cigarams ir cigarilėms

²⁶ Gallet CA. The demand for alcohol: a meta-analysis of elasticities. Aust J Agric Resour Econ 2007; 51:121-35 Prieiga per internetą: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-8489.2007.00365.x/pdf>

²⁷ Townsed J. Price and consumption of tobacco. British Medical Journal, 1996, 52:132-142

²⁸ Hopkins DP et al. Reviews of Evidence Regarding Interventions to Reduce Tobacco Use and Exposure to Environmental Tobacco Smoke. American Journal of Preventative Medicine, 2001. Prieiga per internetą: <http://www.thecommunityguide.org/tobacco/tobac-AJPM-recs-evrev-ets.pdf>

²⁹ Lantz PM et al. Investing in youth tobacco control: a review of smoking prevention and control strategies. Tobacco Control, 2000. Prieiga per internetą: <http://tobaccocontrol.bmj.com/content/9/1/47.full>

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
		<p>apžvalgos rezultatai rodo, kad tabako gaminių kanos padidinimas 10%, rūkančiųjų skaičių gali sumažinti apie 4% - dideles pajamas gaunančių šalių grupėje; ir net 8% - mažas pajamas gaunančių šalių grupėje³⁰.</p> <p>Šalyse, kurios ėmėsi griežtų priemonių tabako vartojimui mažinti ir kuriose vartojimas krito dėl kainos padidinimo, akcizas tabakui sudaro nuo 65% iki 80% cigarečių kainos³¹.</p> <p>Tyrimais nustatyta, kad paaugliai ir jaunimas ypač jautrūs cigarečių kainoms³². JAV ir JK atliktos studijos rodo, kad suaugusios moterys labiau nei vyrai yra jautresnės kainos padidėjimui³³. Mažesnes pajamas gaunantys asmenys taip pat jautresni kainai³⁴, todėl didinant kainą tabako gaminiams galima sumažinti sveikatos skirtumus tarp skirtingų gyventojų grupių.</p>			<p>taikomi akcizo tarifai padidinti beveik du kartus didesni, nei to reikalauja ES direktyva. Tyrimais nustatyta, kad tabako gaminių kainos didinimas gali gerokai padidinti kitų, tabako vartojimo mažinimui skirtų programų veiksmingumą, jei dalis lėšų, gautų iš akcizo tabakui, būtų naudojamos intervencijų, nukreiptų prieš tabako vartojimą, finansavimui³⁶.</p>

³⁵ http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0004/74722/E82993.pdf

³⁰ Jha P, Chaloupka FJ. *The economics of global tobacco control*. BMJ 2000; 321:358-361. Prieiga per internetą: <http://www.bvsde.paho.org/bvsacd/cd26/revistas/358.pdf>

³¹ Jha P., Beyer J., Heller P.S. Death and Taxes. *Economics of Tobacco Control*. Prieiga per internetą: <http://legacy.library.ucsf.edu/tid/prd46a00/pdf;jsessionid=8A49A9B8997D83Co28FB65825F1AFBDE.tobacco03>

³² Ross H, Chaloupka FJ. The Effects of Cigarette Prices on Youth Smoking. *ImpacTEEN Research Paper Series, No. 7*. February, 2001. Prieiga per internetą: http://www.uic.edu/orgs/impacteen/generalarea_PDFs/pricepaperFebruary2001.pdf

³³ Townsend JL, Roderick P, Cooper J. Cigarette smoking by socio-economic group, sex, and age: effects of price, income, and health publicity. *British Medical Journal* 1994; 309:923-926.

³⁴ Tobacco control in Developing Countries. WB. Prieiga per internetą: <http://siteresources.worldbank.org/INTETC/Resources/375990-1089904539172/001TO008.PDF>

³⁶ Gilbert A, Cornuz J (2003). *Which are the most effective and cost-effective interventions for tobacco control?* Copenhagen, WHO Regional Office for Europe (Health Evidence Network report; Prieiga per internet: <http://www.euro.who.int/document/e82993.pdf>

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
	Draudimai parduoti tabako gaminius nepilnamečiams	Draudimai parduoti tabako gaminius nepilnamečiams nėra veiksmingi ir sunkiai įgyvendinami. Nors populiarėja baudų už tabako gaminių pardavimą nepilnamečiams įtvirtinimas teisės aktuose, tačiau surinkti įrodymai demonstruoja, kad ši intervencija nėra veiksminga ³⁷ , o kai kurių ekspertų nuomone, tokia intervencija mažina tabako pramonės atsakomybę.	Neefektyvi	Taip	
Visuomenės švietimas ir informavimas	Informacinės kampanijos masinėse visuomenės informavimo priemonėse	Įvairios informacinė kampanijos masinėse visuomenės informavimo priemonėse didina visuomenės sąmoningumą ir keičia požiūrį į tabako vartojimo keliamą riziką, metimo rūkyti naudą ³⁸ . Yra įrodymų, kad informacinė kompanija, vykdyta įvairiomis komunikavimo priemonėmis, gali paskatinti jaunas žmones nepradėti rūkyti, o rūkančius, tiek jaunimą, tiek suaugusius - mesti rūkyti, jei papildomai informacinė kampanija yra derinama su kitomis intervencijomis ³⁹ .	Prieštaringi vertinimai: efektyvi (PSO); neefektyvi (NL) ⁴⁰	Iš dalies	Yra sukurta keletas socialinės reklamos video siužetų, tačiau specialistai pastebi, kad trūksta informacinės kampanijos masiškumo: įvairaus pobūdžio informacija skelbiama fragmentiškai, pavienėse masinės informavimo priemonėse.
	Informacijos	1964 m. JAV išleista ataskaita apie	Efektyvi (PSO);		

³⁷ Ling PM., Landman A., Glantz SA. It is time to abandon youth Access tobacco programmes. *Tob Control* 2002 11:3-6. Prieiga per internetą:

<http://tobaccocontrol.bmj.com/content/11/1/3.full.pdf+html>

³⁸ Flay BR. Mass media and smoking cessation: a critical review. *American Journal of Public Health* 1987, 77:153-60

³⁹ Hopkins. P et al. Reviews of Evidence Regarding Interventions to Reduce Tobacco Use and Exposure to Environmental Tobacco Smoke. Prieiga per internetą:

<http://thecommunityguide.org/tobacco/tobac-AJPM-evrev.pdf>

⁴⁰

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
	apie rūkymo žalą sklaida	rūkymo žalą galėjo turėti didelį teigiamą poveikį rūkančiųjų skaičiaus mažėjimui JAV ⁴¹ . Šokiruojančios informacijos, pavyzdžiui, mokslinių tyrimų rezultatų, demonstruojančių rūkymo žalą sveikatai, platinimas yra efektyvi intervencija, jei gyventojų žinios, informuotumas apie tabako pasekmes sveikatai, yra žemas.	Iš dalies ir tik trumpam laikotarpiui ⁴²		
	Švietėjiškos programos mokyklose	Programų, vykdomų mokyklose, efektyvumas vertinamas prieštarigai. Vienoje sisteminėje apžvalgoje nustatyta, kad pusė visų analizuojamų tyrimų demonstruoja nedidelį intervencijos veiksmingumą, tačiau kita pusė tyrimų nenustatė jokie intervencijos poveikio ⁴³ .	Prieštarigas vertinimas		PSO rekomenduoja mokyklose vykdytas prevencines programas, skirtas informacijai apie rūkymo žalą, keisti į programas, skatinančias moksleivių kritinį mąstymą t.y. informaciją apie tabaką, jo poveikį sveikatai, tabako pramonės vaidmenį ir kt. integruoti į bendrųjų programų turinį ⁴⁴ .
	Bendruomeninės programos	Bendruomenėse vykdomos įvairios intervencijos, skirtos rūkymo prevencijai, turi ribotą poveikį jaunimo įpročių formavimuisi, ir neturi jokio	Neefektyvi	Ne	

⁴¹ http://www.cdc.gov/tobacco/data_statistics/sgr/2012/index.htm

⁴² Thomas R. School-based programmes for preventing smoking. The Cochrane Database of Systematic Review 2002, Issue 2. Priega per internetą: <http://www.bvsde.paho.org/bvsacd/GYTS/thomas.pdf>

⁴³ Thomas R. School-based programmes for preventing smoking. The Cochrane Database of Systematic Review 2002, Issue 2. Priega per internetą: <http://www.bvsde.paho.org/bvsacd/GYTS/thomas.pdf>

⁴⁴ <http://www.paho.org/english/ad/sde/ra/tobmeasures.htm#Guidelines%20for%20health%20professionals>

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
		poveikio suaugusiųjų rūkymo įpročiams ⁴⁵ .			
Tabako gaminių rinkodara	Tabako gaminių pakuočių ženklavimas	PSO ataskaitoje ⁴⁶ pateiktas Kanados pavyzdys, kad naujas tabako gaminių pakuočių ženklavimo būdas – ryškūs išpėjamieji užrašai - turėjo teigiamą poveikį. Apklaustos duomenimis, 90% respondentų teigė pastebėję ir atkreipę dėmesį į užrašus, 43% teigė, kad susirūpino rūkymo keliamo rizika sveikatai, 44% teigė, kad tapo labiau motyvuoti mesti rūkyti. Tačiau JAV atliktos studijos, skirtos įvertinti išpėjamųjų užrašų poveikį paauglių rūkymui, rezultatai buvo priešingi – apklaustos metu paaugliai teigė, kad jie žino apie išpėjimus ant cigarečių pakelių, tačiau laiko juos neinformatyviais ir netinkamais ⁴⁷ .	Efektyvi	Taip	
	Reklamos draudimas	Tabako gaminių reklamos ribojimo 102 šalyse apžvalga ir didelių pajamų šalių ekonometrinė analizė parodė, kad visapusiškas tabako gaminių reklamos draudimas gali sumažinti tabako vartojimą, tačiau ši intervencija reikalauja stiprios politinės valios.	Efektyvi	Taip	Tabako gaminių reklamos draudimas įsigaliojo nuo 2000 m.

⁴⁵ Sowden AJ, Stead LF. Community interventions for preventing smoking in young people. Cochrane Database of Systematic Reviews 2003, Issue 1. Prieiga per internetą: http://km.bcnpb.ac.th/km1/data/bestpractice/children_health/Community.pdf

⁴⁶ Mackay J, Eriksen M. *The Tobacco Atlas*. Geneva, World Health Organization, 2002

⁴⁷ Crawford MA et al. Responses to tobacco control policies among youth. *Tobacco Control* 2002, 11:14-19. Prieiga per internetą: <http://tobaccocontrol.bmj.com/content/11/1/14.abstract>

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
		Visapusiškas tabako gaminių reklamos (taip pat skatinimo ir rėmimo) draudimas tabako gaminių vartojimą gali sumažinti apie 6 proc. ⁴⁸ . Dalinis reklamos draudimas galima sakyti neturi jokio poveikio.			
Rūkymo vietų ribojimas	Draudimas rūkyti viešose vietose	Teisės aktuose įtvirtinti rūkymo vietos ribojimai yra veiksminga intervencija, mažinanti tiek tabako paklausą, tiek vartojimą, nors kiekybiškai įvertinti poveikio mastą yra sudėtinga ⁴⁹ . Mažina priklausomybės nuo nikotino išsivystymo riziką pradėjusių rūkyti, ir ypač jaunų asmenų grupėse ⁵⁰ .	Labai efektyvi (PSO)	Iš dalies	Nuo 2007 m. draudžiama rūkyti baruose ir restoranuose. Kai kurios savivaldybės nustatė viešosios erdvės zonas, kuriose draudžiama rūkyti (pvz., Kaune yra draudžiama rūkyti Laisvės alėjoje, Prezidentūros sodelyje, Vytauto Didžiojo karo muziejaus kiemelyje).
	Draudimas rūkyti darbo vietoje	Surinkti įrodymai, kad draudimas rūkyti darbo vietoje, rūkančiųjų skaičių gali sumažinti ⁵¹ nuo 4% iki 10%.	Efektyvi	Iš dalies	Pagal Tabako kontrolės įstatymo 19 str. draudžiama rūkyti darbo vietose, esančiose uždaroje patalpose. Įmonėse, įstaigose ar organizacijose gali būti įrengtos specialios

⁴⁸ Saffer H, Chaloupka F. *Tobacco advertising: economic theory and international evidence*. Cambridge, MA, National Bureau of Economic Research, 1999 (Working Paper No. 6958).

⁴⁹ http://www.cdc.gov/tobacco/data_statistics/sgr/2012/index.htm

⁵⁰ *Evaluating the effectiveness of smoke-free policies*. Lyon, International Agency for Research on Cancer, 2009 (IARC Handbooks of Cancer Prevention, Vol. 13).

⁵¹ http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0004/74722/E82993.pdf

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
					patalpos (vietos), kuriose leidžiama rūkyti.
Sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo didinimas (priklausomybės nuo tabako gydymas)	Individualios bendrosios praktikos gydytojo (ar kito sveikatos priežiūros specialisto) konsultacijos	Sisteminės studijų apžvalgos duomenimis, BPG konsultacijos, skirtos pacientams kaip mesti rūkyti gali būti efektyvi intervencija ⁵² . Tačiau, intervencijos sėkmė priklausys nuo to, ar BPG (ar kitas PSP personalas) kasdienės praktikos metu yra pasirengę nustatinėti pacientų turimus žalingus įpročius ir konsultuoti juos kaip tų įpročių atsisakyti.	Iš dalies efektyvi	Ne	Alkoholio ir tabako kontrolės 2012-2014 metų programos priemonių plane yra numatyta priemonė parengti vadovą (gida) PSP specialistams, padėsiantį nustatyti paciento priklausomybę nuo psichoaktyvių medžiagų vartojimo ir suteikiantį informaciją, kaip tinkamai suteikti konsultacinę pagalbą.
	Nikotino pakaitinė terapija	Tyrimais nustatyta ⁵³ , kad derinant gydytojų konsultacijas kaip mesti rūkyti su taikoma pakaitine nikotino terapija, tikimybė mesti žalingą įprotį išauga dvigubai.	Labai efektyvi (PSO) (AU)	Taip	
	Kiti farmakologiniai preparatai	Australijoje atliktos studijos ⁵⁴ , kurių metu buvo vertinamas medikamentinės pagalbos (pvz. bupropionas) metantiems rūkyti	Efektyvi (PSO) Labai efektyvi (AU)	Ne	

⁵² Stead LF, Bergson G., Lancaster T. Physician advice for smoking cessation. Cochrane Database of Systematic Review 2008, Issue 2. Updated software. Prieiga per internetą: [http://www.thecochranelibrary.com/userfiles/ccoch/file/World No Tobacco Day/CD000165.pdf](http://www.thecochranelibrary.com/userfiles/ccoch/file/World%20No%20Tobacco%20Day/CD000165.pdf)

⁵³ Silagy C, Lancaster T, Stead L, et al. Nicotine replacement therapy for smoking cessation. Cochrane Database Syst Rev 2004;(3):CD000146

⁵⁴ Zwar N., Richmond R, Borland R, Petters M., et al. Smoking cessation pharmacotherapy: an update for health professionals. Melbourne: Royal Australian College of General Practitioners, 2007. Prieiga per internetą: <http://www.treatobacco.net/en/uploads/documents/Treatment%20Guidelines/Australia%20treatment%20guidelines%20-%20pharmacotherapy%20in%20English%202007.pdf>

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
		<p>efektyvumas (Australijoje minėti medikamentai yra įtraukti į kompensuojamų vaistų sąrašą). Nustatyta, kad medikamentinė intervencija yra labai efektyvi. Tyrimais nustatyta, kad <u>kelių intervencijų derinys: medikamentinis gydymas, išlaidų medikamentams kompensavimas ir galimybė gauti greitą specialisto konsultaciją telefonu norintiems mesti rūkyti gali būti labai efektyvus</u>⁵⁵. Sistemine tyrimų apžvalga patvirtina individualių konsultacijų ir farmakologinių preparatų derinimo efektyvumą⁵⁶.</p>			

Moksliniais įrodymais grįstos intervencijos, didinančios gyventojų fizinį aktyvumą

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
Mokyklose įgyvendinamos intervencijos,	Kūno kultūros užsiėmimai bendrojo	Sisteminės apžvalgos duomenimis ⁵⁷ , intervencijos, kuriomis padidintas kūno kultūros užsiėmimų skaičius bendrojo	Efektyvi, tačiau nėra įrodymų, kad ši	Taip. 2011 m. vasario 21 d. Švietimo ir	Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose dirbantiems kūno kultūros

⁵⁵ Smith SS, McCarthy DE, et al. Comparative effectiveness of 5 smoking cessation pharmacotherapies in primary care clinics. Prieiga per internetą: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2891174/>

⁵⁶ Stead L.F., Lancaster T. Combined pharmacotherapy and behavioural interventions for smoking cessation. Cochrane Database of Systematic Reviews 2012, Issue 10.

⁵⁷ Kahn EB, Ramsey LT., Brownson RC et al. The effectiveness of interventions to increase physical activity: a systematic review. Am J Prev Med 2002; 22 (4S):73:107. Prieiga per internetą: <http://www.thecommunityguide.org/pa/pa-ajpm-evrev.pdf>

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
skirtos fizinio aktyvumo didinimui	lavinimo mokyklose	lavinimo mokyklų programose, turėjo teigiamą poveikį moksleivių fiziniam aktyvumui – moksleiviai daugiau laiko praleisdavo dalyvaudami vidutinio intensyvumo fizinėje veikloje. Kitoje sisteminėje apžvalgoje ⁵⁸ pažymėta, kad kūno kultūros užsiėmimų mokyklose programos (įskaitant mokytojų parengimą, mokymo medžiagos paruošimą bei kūno kultūrai reikalingos infrastruktūros (įrenginių, vietos) sutvarkymą) yra veiksmingos pagal 4 iš 9 vertintų intervencijos poveikio kriterijų: pailgėjo moksleivių vidutinio fizinio intensyvumo fizinės veiklos laikas, sutrumpėjo laikas, kurį moksleiviai praleidžia prie TV, padidėjo aerobinė ištvermė (pagal maksimalaus deguonies sunaudojimo testą VO2 max), sumažėjo cholesterolio kiekis kraujyje. Tačiau nėra pakankamai įrodymų, ar ši intervencija yra ilgalaikė t.y. suformuoja aktyvios fizinės veiklos poreikį baigus mokyklą.	intervencija ilgalaikė	mokslo ministras įsakymu ⁵⁹ patvirtino Vidurinio ugdymo bendrąsias programas. Kūno kultūros programoje atsisakyta visiems vienodų normatyvų, ypatingų fizinių pastangų reikalaujančių pratimų ir pereinama prie tikslingo bei kūrybingo mankštinimosi.	mokytojams trūksta kompetencijos. Kai kuriose mokyklose kūno kultūros pamokas veda ne kūno kultūros specialistai. Daugumoje mokyklų prastos, kūno kultūros užsiėmimams nepritaikytos infrastruktūros sąlygos ⁶⁰ .
	Kelionė į	Kelionės į mokyklą svarba, kaip fizinio	Prieštaringi	Kaune	Atlikta studijų, kuriose

⁵⁸Dobbins M, De Corby K, Robeson P, Husson H, Tirilis D. School-based physical activity programs for promoting physical activity and fitness in children and adolescents aged 6-18. *Cochrane Database of Systematic Reviews*, 2009, Issue 1. Art. No.: CD007651 DOI: [10.1002/14651858.CD007651](https://doi.org/10.1002/14651858.CD007651)

⁵⁹ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. vasario 21 d. įsakymas Nr. V-271 „Dėl Švietimo ir mokslo ministro 2007 m. rugsėjo 6 d. įsakymo Nr. ISAK-1790 „Dėl integruoto technologijų kurso bendrosios programos mokiniams, besimokantiems pagal pagrindinio ugdymo programos II dalį, ir pasirenkamųjų technologijų ir menų bendrųjų programų mokiniams, besimokantiems pagal vidurinio ugdymo programą, patvirtinimo“ pakeitimo.

⁶⁰ Jankauskienė R. Lietuvos gyventojų fizinio aktyvumo skatinimo strategija: kūno kultūra ar kūno kultas? Lietuvos kūno kultūros akademijos Kūno kultūros ir sporto socialinių tyrimų laboratorija. Medicina (Kaunas). 2008.44 (5). Prieiga per internetą: <http://medicina.kmu.lt/0805/0805-02l.pdf>

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
	mokyklą pėsčiomis ar dviračiu – fizinį aktyvumą skatinanti galimybė (?)	aktyvumo skatinimo galimybė, patvirtinta įvairiose studijose ⁶¹ . Didžiojoje Britanijoje buvo imtasi įvairiausių iniciatyvų, skirtų paskatinti vaikus keliauti į mokyklą pėsčiomis. Pavyzdžiui, buvo parengti „Kelionės į mokyklą patarimų vadovas“ (angl. <i>The School Travel Advisor Toolki</i>), ir „Vaikščiojantis autobusas: žingsnis po žingsnio vadovas“ (angl. <i>The Walking Bus: a Step by Step Guide</i>), taip pat buvo teikiamos konsultacijos kaip parengti kelionės į mokyklą planus. Tačiau, studijų, vertinančių minėtų intervencijų veiksmingumą, rezultatai gana prieštaringi ⁶² . Nustatyta, kad šios iniciatyvos paskatino mokyklas rengti kelionės į mokyklą planus, tačiau nėra įrodymų, kad šie planai pakeitė tradicinį kelionės į mokyklą būdą ar sumažino tėvų baimę dėl vaikų galimybės pakliūti į eismo įvyki ⁶³ .	vertinimai	įgyvendinamas projektas „Saugos ir judumo optimizavimas siekiant susisiekti ir sveikatos darnos“ (angl. <i>Safety and mobility optimization for sustainable transport and health – SMOOTH</i>). Projekte dalyvauja 16 Kauno miesto mokyklų, kurios išipareigojo parengti „Saugios kelionės į mokyklą“ planus.	buvo vertinama išorinės aplinkos veiksnių įtaka vaikų (5-18) fiziniam aktyvumui (įveikiant atstumus pėsčiomis arba dviračiu) sisteminė apžvalga ⁶⁴ atskleidė, kad <u>parkai, rekreacinės zonos, įrengti pėsčiųjų ir dviračių takai teigiamai veikia vaikų įpročius – daugiau vaikų atstumus linę įveikti pėsčiomis ar dviračiu</u> . Nustatyta, kad tokie veiksniai kaip: didelės namų ūkių pajamos, dideli atstumai, ar didėjantis automobilių namų ūkiuose skaičius neigiamai veikia vaikų fizinio aktyvumo įpročius.
	Žingsniamačiai	Daugelyje šalių populiarėja	Efektyvi, tačiau	Taip. Pagal VŠĮ	Tyrimais nustatyta, kad

⁶¹ Derek Halden Consultancy. *Review of reasearch on school travel.Scottish Executive Central Research Unit*. 2002. Prieiga per internetą:

<http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/46922/0030650.pdf>

⁶² Department for Transport. 2010. *Travelling to School Initiative: report on the findings of the final evaluation*, Prepared by Atkins Limited for Department for Children, Schools and Families (DCSF) and the Department for Transport (DfT). Prieiga per internetą:

<http://www.dft.gov.uk/pgr/sustainable/schooltravel/travellingtoschoolreport/pdf/finalreport.pdf>

⁶³ Rowland, D., DiGuseppi, C., Gross, M., Afolabi, E., Roberts, I. 2003, Randomised controlled trial of site specific advice on school travel patterns, Arch Dis Child, 2003; 88:8-11. Prieiga per internetą: <http://adc.bmj.com/content/88/1/8.full.pdf+html?sid=ee2cadco-fde3-44a6-85a7-a9824df7915b>

⁶⁴ Pont K., Ziviani J., Wadley D., Bennett S., Abbott R. Environmental correlates of children's active transportation: a systematic literature review. Health &Place 15 (2009) 849-862. Prieiga per internetą: <http://www.med.upenn.edu/beat/docs/Environmentalcorrelatesofchildren.pdf>

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
		žingsniamačių vaikams ir paaugliams dalinimo mokyklose iniciatyvos, kuriomis siekiama padidinti vaikų fizinį aktyvumą. Kol kas studijų, kuriose būtų vertinamas minėtos priemonės veiksmingumas nėra daug. Australijoje atliktas tyrimas ⁶⁵ , kurio metu buvo lyginamos dvi fiziškai pasyvių paauglių mergaičių grupės. Viena mergaičių grupė kasdien, 6 savaites turėjo skaičiuoti žingsnius (naudojant žingsniamačius), kita grupė buvo paprašyta skaičiuoti laiką, kurį praleisdavo užsiimant fizine veikla. Tyrimo rezultatai parodė, kad grupės, kuri skaičiavo žingsnius fizinis aktyvumas buvo didesnis, lyginant su kita grupe. Tačiau, įvertinus šias grupes po 12 savaičių, nustatytas panašus fizinio aktyvumo lygis abiejose grupėse.	poveikis trumpalaikis	„Iniciatyvos fondo“ vykdomą programą „Judėti sveika 2012“ Lietuvos moksleiviams buvo padalinti 1000 žingsniamačių, siekiant įvertinti vidutinį jauno žmogaus fizinį aktyvumą. Programą finansuoja investicijų bendrovė „Invalida“	minėta intervencija (kaip ir visos kitos intervencijos, skirtos vaikų fizinio aktyvumo didinimui) gali būti veiksmingos, jei jas palaiko šeimos nariai. Nors nėra tyrimų, kurie vertintų šeimos įtaką konkrečiai žingsniamačių veiksmingumui, tačiau, remiantis kitų tyrimų duomenimis, šeimos narių įtraukimas į vaiko fizinio aktyvumo skatinimo iniciatyvas, gali būti veiksminga strategija ^{66,67} .
Darbovietėse įgyvendinamos intervencijos, skirtos fizinio aktyvumo didinimui	Kelionė į darbą pėsčiomis ar dviračiu – fizinį aktyvumą skatinanti galimybė	Vieno atsitiktinių imčių kontroliuojamo tyrimo, atlikto Glazge (Škotija) duomenimis, darbovietėje 6 mėn. taikyta intervencija, kuria buvo skatinami darbuotojai į darbą eiti pėsčiomis, darbuotojų vidutinį per savaitę ėjimui skiriamą laiką pailgino 1,93 karto,	Efektyvi	Nėra duomenų	Atliktų tyrimų duomenimis, pagrindinė prielaida, reikalinga sėkmingam intervencijos įgyvendinimui yra saugaus eismo (kelio) ėjimui pėsčiomis ar važiavimui

⁶⁵ Schofield L., Mummery WK., Schofield G. *Effects of a controlled pedometer-intervention trial for low active adolescent girls*. Med Sci Sports Excer. 2005 Aug; 37(8):1414-20.

⁶⁶ Ransdell LB, Taylor A, Oakland D, Schmidt J, Moyer-Mileur L & Shultz B. *Daughters and Mothers Exercising Together: Effects of home- and community based programs*. Medicine and Science in Sports and Exercise 2003; 35(2): 286-296.

⁶⁷ Taggart AC, Taggart J & Siedentop D. *Effects of a home-based activity programme. A study with low fitness elementary school children*. behavior Modification 1986; 10(4): 487-507

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
		lyginant su kontrolinės grupės rezultatais ⁶⁸ . Atliekant sisteminę tyrimų, vertinančių fizinį aktyvumą skatinančių intervencijų darbo vietose efektyvumą, nustatyta, kad intervencijos, kuriomis darbdaviai finansiškai skatina darbuotojus į darbą atvykstančius ne automobiliu, didina darbuotojų fizinį aktyvumą. Tyrimų autoriai linkę pritarti bendrai išvadai, kad <u>intervencijos, kuriomis siekiama darbuotojus skatinti į darbą vykti pėsčiomis ar dviračiu, yra potenciali darbingo amžiaus gyventojų sveikatos stiprinimo priemonė</u> ⁶⁹ .			dviračiu užtikrinimas.
	Informaciniai pranešimai, raginantys gyventojus dažniau naudotis laiptais, o ne liftu	Atlikta 6 studijų, analizuojančių ar įvairūs motyvuojantys informaciniai pranešimai daugiaaukščių pastatų laiptinėse, skatinantys gyventojus dažniau naudotis laiptais, o ne liftu, yra veiksmingi, sisteminė apžvalga ⁷⁰ . Apžvalgos rezultatai parodė, kad yra pakankamai įrodymų teigti, kad minėtos intervencijos yra veiksmingos abiejų lyčių atžvilgiu. Atskirų studijų duomenimis žmonių,	Efektyvi	Ne	Įgyvendinant šią intervenciją siūloma atkreipti dėmesį į laiptinių, laiptų kokybę ir saugumą.

⁶⁸ Ogilvie D., Egan M., Hamilton V., Petticrew M. *Promoting walking and cycling as an alternative to using cars: systematic review*. BMJ 2004; 329:763. Prieiga per internetą: http://www.bmj.com/content/329/7469/763?ijkey=12baa06e8bfe9b878207e6eb80014783949f4976&keytype2=tf_ipsecsha&linkType=ABST&journalCode=bmj&resid=329/7469/763

⁶⁹ Oja, P., Vuori, I., and Paronen, O. 1998, "Daily walking and cycling to work: Their utility as health-enhancing physical activity", Patient Education and Counseling, volume 33, supplement 1, pp. S87-S94. Prieiga per internetą: http://goodnews-trueliving.com/wp-content/uploads/Oja_1998_Walking.pdf

⁷⁰ Kahn EB, Ramsey LT., Brownson RC et al. *The effectiveness of interventions to increase physical activity: a systematic review*. Am J Prev Med 2002; 22 (4S):73:107. Prieiga per internetą: <http://www.thecommunityguide.org/pa/pa-ajpm-evrev.pdf>

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
Visuomenės švietimas ir informavimas		pradėjusių naudotis laiptais, padidėjimo mediana yra 54%. Intervencijos veiksmingumo intervalas: 5,5-128%. Nustatyta, kad informaciniai pranešimai, skelbiantys jog naudojimas laiptais padeda numesti svorio, didesnę poveikį turėjo nutukusiems asmenims.			
	Informacinės kampanijos ir kitos lygiagrečiai įgyvendinamos intervencijos bendruomenių lygmenyje	Atlikta 10-ies studijų sisteminė apžvalga ⁷¹ atskleidė, kad yra pakankamai įrodymų teigti, jog bendruomenių lygmenyje vykdomos kampanijos yra veiksminga intervencija. Atrinktos studijos, kuriose buvo vertinamos intervencijos, skirtos širdies ir kraujagyslių ligų prevencijai, pagrinde dėmesį skiriant mitybos ir fizinio aktyvumo rizikos veiksniams. Intervencijų trukmė nuo 6 mėn. iki kelerių metų. Visos vertinamos intervencijos buvo daugialypės t.y. jos apėmė visuomenės informavimo kampanijas (spausdintinės ir elektroninės žiniasklaidos priemonėse, komercinė reklama, spaudos konferencijos, straipsniai), kurios buvo derinamos su visa eile kitų strategijų (pvz., bendruomenių dalyvavimas savitarpio pagalbos grupėse, švietimas ir konsultacijos darbovietėse, mokyklose, įvairūs bendruomeniniai renginiai, ir viešosios aplinkos keitimo, pvz. naujų	Efektyvi	Ne	Sisteminės apžvalgos autoriai atkreipia dėmesį, kad tokių intervencijų veiksmingumas labai priklauso nuo to kaip yra suplanuotos kampanijos veiklos; kaip jos yra koordinuojamos; ar yra gerai paruoštas personalas ar yra užtikrinti kiti intervencijos įgyvendinimui ir vertinimui reikalingi resursai.

⁷¹ Kahn EB, Ramsey LT., Brownson RC et al. *The effectiveness of interventions to increase physical activity: a systematic review*. Am J Prev Med 2002; 22 (4S):73:107. Prieiga per internetą: <http://www.thecommunityguide.org/pa/pa-ajpm-evrev.pdf>

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
		pėsčiųjų takų įrengimo palaikymo iniciatyvos). Nustatyta, kad fiziškai aktyvesnių žmonių padidėjimo mediana 4,2%. Taip pat nustatyta, kad intervencija turi teigiamą poveikį svorio mažinimui, gyventojų informuotumui apie fizinį aktyvumą, taip pat socialinių tinklų plėtrai.			
	Informacinės kampanijos masinėse informavimo priemonėse	Atlikta 3 studijų, kuriose buvo vertinamas informacinių kampanijų (reklamos, straipsnių sklaida įvairiais komunikavimo kanalais) veiksmingumas, sisteminė apžvalga. Nustatyta, kad minėta intervencija yra iš dalies veiksminga – gali paskatinti sėslus asmenis užsiimti tam tikra fizine veikla. Nėra įrodymų, kad intervencija gali padidinti žmonių, užsiimančių fizine veikla iki rekomenduojamos normos, dalį. <u>Tačiau intervencija smarkiai padidina žmonių informuotumą apie fizinio aktyvumo naudą.</u>	Iš dalies veiksminga		Šią intervenciją rekomenduojama įgyvendinti lygiagrečiai su kitomis intervencijomis.
Sveikos gyvensenos įgūdžių ugdymas	Konkrečiam asmeniui pritaikytų elgsenos keitimo programų sudarymas ir įgyvendinimas	Individualios elgsenos keitimo programos, sudaromos atsižvelgiant į konkretaus asmens pasirengimą pokyčiams ir specialius interesus. Programos sudaromos vadovaujantis įvairiomis elgsenos keitimo teorijomis ir modeliais. Visos programos turi šias sudėtines dalis: tikslo suformulavimas ir vertinimo rodiklių nustatymas; socialinės paramos elgsenos pokyčiams (fiziniam aktyvumui didinti) formavimas;	Efektyvi	Iš dalies. Individualias programas siūlo sporto, sveikatingumo klubai.	Intervencijos veiksmingumas priklauso nuo daugelio veiksnių: veiklų planavimo, koordinavimo, tinkamai parengto personalo, kitų išteklių.

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
		skatinimo (apdovanojimų) ir padrąsinimo (palaikančių pokalbių) priemonių. Atlikus sisteminę 18 studijų, vertinančių minėtų intervencijų veiksmingumą, apžvalgą, nustatyta, kad fizinio aktyvumo padidėjimo mediana 35,4% (intervalas 16,7%-83,3%).			
	PSP specialistų konsultacijos	Veiksmingos, fizinį aktyvumą skatinančios intervencijos apima įvairių veiklų derinį: žodinius patarimus (konsultacijas), elgsenos keitimo strategijas, priminimus (padrąsinimus) telefonu, paskesnius vizitus (pokyčiams įvertinti), BPG mokymus. Atlikus 20 studijų, vertinančių minėtų intervencijų veiksmingumą, sisteminę apžvalgą ⁷² , nustatyta, kad šios intervencijos gali reikšmingai padidinti atskirų asmenų fizinį aktyvumą, tačiau nenustatyta, kad jos didintų fiziškai aktyvių žmonių mastą.	Iš dalies efektyvi, tačiau poveikis trumpalaikis	Ne	Sisteminės apžvalgos autoriai atkreipia dėmesį, kad intervencijų įgyvendinimui reikia arba papildomų lėšų (PSP personalo mokymams) arba turimų lėšų perskirstymo (PSP personalo skatinimui). Sudėtinga pasiekti, kad minėtos intervencijos taptų kasdieninės rutininės PSP personalo veiklos dalimi.
Fiziniam aktyvumui palankios aplinkos formavimas	Geresnis vietų, palankių fiziniam aktyvumui (vaikščiavimui, važiavimui dviračiu ir kt.) prieinamumas	Tai daugialypė intervencija apimanti plačią organizacijų ir veiklų įvairovę. Fiziniam aktyvumui palankios aplinkos kūrimas apima, pavyzdžiui, naujų pėsčiųjų takų tiesimą, esamos infrastruktūros kokybės gerinimą arba kliūčių, trukdančių naudotis turima infrastruktūra, panaikinimas (pvz.:	Efektyvi	Taip, tačiau informacija apie padėtį šalies mastu ribota ir fragmentiška. Yra geros praktikos pavyzdžių	Intervencija gali būti reikli investicijoms, taip pat geranoriško įvairių sektorių, institucijų bendradarbiavimo (ypač sudarant sąlygas naudotis esama infrastruktūra, pvz. mokyklų sporto salėmis,

⁷² Smith J.B., Merom D., Harris P., Bauman AE. Do primary care interventions to promote physical activity work? A systematic review of the literature prepared for the National Institute of Clinical Studies, Melbourne, Australia. 2002. Prieiga per internetą: http://sydney.edu.au/medicine/public-health/cpah/pdfs/2003_primary_care_interventions.pdf

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
		mokesčių panaikinimas). 9 studijų sisteminės apžvalgos rezultatai rodo, kad minėtos intervencijos yra veiksmingos – fizinio aktyvumo padidėjimo mediana – 25,6% (intervalas: 10,6%-50,2%), respondentų, teigiančių, kad yra fiziškai aktyvūs, padidėjimo mediana 13,7% (intervalas: -1.8%-69.6%).		atskirose savivaldybėse (pvz. naujos dviračių takų trasos Elektrėnų ir Jonavos savivaldybėse)	stadionais ir kt.)
	Fiziniam aktyvumui palankios politikos ir aplinkos formavimas	Intervencijos, apimančios aktyvaus susisiekiimo politikos priemones, skirtas skatinti gyventojų fizinį aktyvumą. Intervencijos gali būti įgyvendinamos darbo vietose, mokyklose, bendruomenėse. Paprastai apima įvairius socialinės rinkodaros derinius: informacijos sklaidą, žemėlapius, žyminčius pėsčiųjų ar dviračių takus, kelionės dienoraščius, informacines kampanijas, kitas iniciatyvas, raginančias atsisakyti automobilio arba automobilį naudoti racionaliau (pvz. siūlant pavežti kaimyną, bendradarbį ar kt.). Intervencijų įgyvendinimo trukmė nuo kelių savaičių iki 2-3 metų. 7 studijų, vertinančių minėtų intervencijų efektyvumą, sisteminės apžvalgos ⁷³ duomenimis, šios intervencijos gali padidinti gyventojų, įveikiančių tam tikrus atstumus pėsčiomis, skaičių (16%), sumažinti automobilių, kuriuose tik	Efektyvi	Parengta ir LR Seimo nutarimu patvirtinta 2011-2020 m. Valstybinė sporto plėtros strategija	Intervencijos veiksmingumą lemiančios prielaidos: turi būti suformuota išsami ilgalaikė aktyvaus susisiekiimo politika, apimanti tiek supančios aplinkos sutvarkymo priemones (pvz. kokybiški ir saugūs pėstiesiems ir dviratininkams skirti takai), tiek įvairias elgsenos keitimo programas ir visuomenės informavimo kampanijas.

⁷³ Promoting Active transport: An interventio portfolio to increase physical activity as a means of transport. 2001.Public Health Planning and Practice Improvement (Australia).
Prieiga per internetą: <http://www.nphp.gov.au/publications/sigpah/activetransport.pdf>

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
		vienas vairuotojas, skaičių (10%), padidinti gyventojų naudojimąsi viešuoju transportu (27%).			

Moksliniais įrodymais grįstos intervencijos, skirtos sveikesnės mitybos skatinimui, nutukimo prevencijai ir mažinimui

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
Visiems gyventojams skirtos intervencijos					
Intervencijos, susijusios su poveikiu maisto produktų kainai	Kainos mažinimas – sveikiems produktams, kainos didinimas – nesveikiems produktams.	Intervencijos esmė – vaisių ir daržovių kainos mažinimas (skiriant subsidijas) ir atitinkamai riebaus maisto (sočiųjų riebalų) kainos didinimas (didinant mokesčius). 2010 m. paskelbti Kinijoje atlikto ilgalaikio (1991-2006 m.) tyrimo ⁷⁴ , kuriame buvo analizuojamas maisto kainų poveikis kūno svoriui, rezultatai. Nustatyta, kad didelę energetinę vertę turinčių produktų kainos mažėjimas turėjo įtakos kūno riebalų masės didėjimui, tačiau kainos poveikis kūno svoriui nebuvo akivaizdus. Tyrimo autoriai daro išvadą, kad dėl maisto kainų pokyčių pasikeitęs maisto vartojimo modelis gali padidinti kūno riebalų procentinę dalį iki rizikingo lygio, nors reikšmingi kūno svorio pasikeitimai ir nėra nustatyti. Tarptautinėje palyginamojoje studijoje ⁷⁵ , kurioje pateikti apibendrinti intervencijų, skirtų skatinti sveikesnę mitybą ir didinti fizinį aktyvumą, rezultatai, minėta intervencija yra	Ypač efektyvi (lėšas taupanti) JK, AU	Ne	Kelios EPBO šalys (Danija, Vengrija, Suomija, Prancūzija) kovodamos su nutukimu, nuo 2011 m. apmokestino kai kuriuos nesveikus maisto produktus. Ekspertų nuomone ⁷⁷ , apmokestinimas nesveikų produktų, įgyvendinamas kartu su kitomis intervencijomis, gali turėti teigiamos įtakos maitinimosi įpročių pasikeitimui, kuris gali būti naudingas sveikatai. Kita vertus, ši intervencija gali padidinti biudžeto pajamas, todėl yra patraukli priemonė vyriausybei, ypač šiais, fiskalinės drausmės laikymosi laikais. Išsamesnė informacija

⁷⁴ Lu Y., Goldman D. (2010) *The Effects of Relative Food Prices on Obesity – Evidence from China: 1991-2006*. National Bureau of Economic Research Working Paper No.15720. Prieiga per internetą: http://www.nber.org/papers/w15720.pdf?new_window=1

⁷⁵ Cecchini M, Sassi F, Lauer J, Lee YY, Guajardo-Barron, Chisholm D (2010) *Tackling of unhealthy diets, physical inactivity and obesity: health effects and cost-effectiveness*. *Lancet*, 376, 1775-84. <http://tinyurl.com/7c35vdb>

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
		įvertinta kaip ypač efektyvi. Australijoje atliktoje intervencijų efektyvumo vertinimo studijoje ⁷⁶ pažymėta, kad intervencija, kuria 10% yra didinamas akcizas taip vadinamiems nesveikiems maisto produktams ir gėrimams, yra lėšas taupanti.			pateikta 1 intarpe.
Maisto produktų reklamos reguliavimas	Reklamos vaikams ribojimas	Nesveikų maisto produktų ir gėrimų, ypač skirtų vaikams, reklamos ribojimas. 2011 m. paskelbti ilgalaikio tyrimo ⁷⁸ , vykdyto 1986-2006 m. JAV rezultatai. Nustatyta, kad pagrindiniai svorį didinantys maisto produktai yra: bulvių traškučiai, bulvės, cukrumi saldinti gėrimai. Taip pat nustatyta, kad svorio mažėjimas akivaizdžiai siejosi su daržovių, vaisių, jogurto, grūdinių kultūrų, riešutų vartojimu. Akivaizdu, kad įvardinti nesveiki maisto produktai yra patrauklūs vaikams, todėl kai kuriose šalyse (Švedijoje, Belgijoje, Graikijoje, Rumunijoje) yra taikomi tokių produktų reklamos vaikams ribojimai. Neseniai paskelbti Britų Kolumbijos universiteto atliktos studijos ⁷⁹	Efektyvi (JK) Ypač efektyvi (lėšas taupanti) AU (vaikams nuo 0-14) ES vykdomo projekto EATWELL ekspertai atkreipia dėmesį, kad nesveikų maisto produktų reklamos vaikams uždraudimas tik TV turės ribotą poveikį.	Iš dalies	Nuo 2011-10-13 įsigaliojo Reklamos įstatymo 14 straipsnio papildymas, kuriuo draudžiama nurodyti energinius gėrimus kaip rėmėjų gaminius ar kitaip juos reklamuoti ugdomo įstaigose, kurias lanko jaunesni kaip 18 metų asmenys, taip pat draudžiama energinius gėrimus platinti reklamos tikslais jaunesniems kaip 18 metų asmenims.

⁷⁷ OECD Obesity update 2012. Prieiga per internetą: <http://www.oecd.org/els/healthpoliciesanddata/49716427.pdf>

⁷⁶ Vos T, Carter R, Barendregt J, et al. *Assessing Cost-Effectiveness in Prevention (ACE-Prevention)*. September 2010. <http://www.sph.uq.edu.au/>

⁷⁸ Mozaffarian D., Hao T. et al. *Changes in Diet and Lifestyle and Long-term Weight Gain in Women and Men*. N Engl J Med 2011;364:2392-404. Prieiga per internetą: <http://www.foodpolitics.com/wp-content/uploads/NEJMoai1014296.pdf>

⁷⁹ Dhar T., Baylis K. *Fast Food Consumption and the Ban on Advertising targeting Children: The Quebec Experience*. Journal of Marketing Research Article Postprint. 2011. Prieiga per internetą: http://www.marketingpower.com/aboutama/documents/jmr_forthcoming/fast_food_consumption.pdf

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
		rezultatai rodo, kad greito maisto reklamos vaikams ribojimas yra efektyvi intervencija. Nustatyta, kad Kvebeke (Kanada) 32 metus galiojantis draudimas reklamuoti greitą maistą vaikams tiek elektroninėse, tiek spausdintinėse informavimo priemonėse, išlaidas greitam maistui sumažino 13%. Taip pat nustatyta, kad Kvebeke yra mažiausiai nutukusių vaikų, lyginant su kitomis Kanados provincijomis.	Ekspertai atkreipia dėmesį, kad šios intervencijos poveikis bendrojoje populiacijoje bus jaučiamas po 40-50 metų ⁸⁰		
Maisto produktų ženklimas	Maisto produktų ženklimas (informacija apie maisto produkto sudėtį etiketėje)	Atliktos sisteminės apžvalgos ⁸¹ duomenimis fasuotų maisto produktų ženklimas yra vienas iš geriausiai prieinamų pakankamai patikimos informacijos šaltinių. Minėtoje sisteminėje apžvalgoje cituojamų tyrimų duomenimis, didelė dalis vartotojų skaito produktų etiketėse pateiktą informaciją. Yra patikimų duomenų įrodančių, kad asmenys, kurie rūpinasi savo sveikata labiau linkę domėtis informacija, pateikta maisto produktų etiketėse. Egzistuoja ir priešingas ryšys – informacija etiketėse skatina domėtis sveikesne mityba. Kita	Efektyvi	Taip	Tiekiami į rinką maisto produktai turi būti paženklinti pagal Lietuvos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklimas“ taisyklių reikalavimus, taip pat pagal ES teisės aktų, kurių nuostatos privalomos visoms bendrijos narėms, reikalavimus. 2011 m. EP patvirtino ⁸² naujas maisto produktų ženklimo taisykles, pagal kurias yra

⁸⁰ Cecchini M., Sassi F., Lauer A J., Lee Y. Y., Guajardo-Barron V., Chisholm D. *Tackling of unhealthy diets, physical inactivity, and obesity: health effects and cost-effectiveness*. The Lancet, November 10, 2010.

⁸¹ Campos S., Doxey J., Hammond D. *Nutrition labels on pre-packed foods: a systematic review*. Public Health Nutrition 2011 Aug; 14(8):1496-506. Epub 2011.

⁸² <http://www.europarl.europa.eu/news/en/pressroom/content/20110705IPR23384/html/Food-labels-clearer-information-for-consumers>

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
		vertus, tyrimai rodo, kad didelė dalis vartotojų susiduria su sunkumais interpretuojant etiketėse pateiktą informaciją. Mokslininkai atkreipia dėmesį, kad ateityje daugiau turėtų būti tyrinėjamos intervencijos, kuriomis siekiama patraukliai ir suprantamai pateikti informaciją apie maisto produktą (įvairios specialaus ženklavimo iniciatyvos).			privaloma ant pakuotės nurodyti: maisto energijos kiekį, riebalų, sočiųjų riebalų kiekį, angliavandenių, cukraus, proteinų ir druskos kiekį taip, kad vartotojai šią informaciją galėtų lengvai rasti ir perskaityti.
	Maisto produktų ženklavimas (specialūs ženklai ant produkto etikečių)	Mokslinių tyrimų, kuriuose būtų vertinamas specialaus ženklavimo intervencijų efektyvumas ir veiksmingumas keičiant gyventojų mitybos įpročius nėra daug, todėl egzistuoja tik pavienių tyrimų rezultatai. Viename tokių tyrimų ⁸³ , kuriame buvo vertinamas specialaus maisto produktų ženklavimo poveikis, nustatyta, kad toks ženklavimas yra veiksmingesnis, padedantis vartotojui greitai pasirinkti sveikesnį maisto produktą (lyginant su įprastiniu informacijos apie produktą pateikimu etiketėje). Mokslininkai daro išvadą, kad specialus maisto produktų	Atskirų mokslinių tyrimų duomenimis – veiksminga. Tačiau neseniai atliktoje mokslinių tyrimų, analizuojančių specialaus ženklavimo efektyvumą, sisteminėje apžvalgoje ⁸⁵ atkreiptas dėmesys, kad	Ne, tačiau svarstoma galimybė įdiegti Švedijoje taikomą maisto produktų žymėjimą „Rakto skylutė“.	Siekiant palengvinti vartotojui pasirinkti sveikesnį produktą, specialaus ženklavimo iniciatyvos įgyvendinamos įvairiose šalyse, pvz.: JK – ženklavimas šviesoforo spalvomis, Švedijoje – „Rakto skylutė“. Europos visuomenės sveikatos aljansas (EVSA) (angl. <i>European Public Health Alliance</i>) palaiko ⁸⁶ maisto produktų

⁸³ Feunekes G.I.J., Gortemaker A.I., Willems A.A., Lion R., Kommer M. *Front-of-pack nutrition labelling: Testing effectiveness of different nutrition labelling formats front-of-pack in four European countries*. Science Direct. Appetite 50 (2008) 57–70. Prieiga per internetą: http://www.trace.eu.org/admin/news/file/Article_Appetite.pdf

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
		ženklintas didina sveikesnių produktų vartojimą. Kito tyrimo ⁸⁴ , kurio metu buvo lyginamas dviejų intervencijų: specialaus maisto produktų ženklavimo šviesoforo spalvomis ir nesveikų maisto produktų apmokestinimo veiksmingumas mažinant nutukimą, nustatyta, kad abi šios intervencijos yra efektyvios.	minėti moksliniai tyrimai yra prastos kokybės. Taigi, atskirų tyrimų rezultatai turėtų būti vertinami atsargiai.		ženklimą šviesoforo spalvomis ir siekia, kad nuostatos, įteisinančios tokį ženklimą visoje ES, būtų įtrauktos į ES Reglamentą dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams. Tačiau kol kas EP tokiam siūlymui. nepritarė ⁸⁷ .
Maisto produktų sudėties reguliavimas	Savanoriškas ir privalomas druskos kiekio ribojimas	Australijos mokslininkai atliko intervencijų, skirtų mažinti druskos vartojimo kiekį, efektyvumo vertinimą. Buvo vertinamos ir lyginamos šios intervencijos: Australijos „Tick“ programa, pagal kurią maisto produktų gamintojai gali įsigyti teisę žymėti savo produktus specialiu ženklu, jei įsipareigoja šiuose produktuose sumažinti druskos kiekį; taip pat buvo vertinamas privalomo, teisės aktuose įtvirtinto reikalavimo neviršyti nustatyto druskos kiekio	Abi intervencijos - savanoriškas ir privalomas druskos kiekio mažinimas maisto produktuose yra efektyvios, tačiau gerokai didesnė nauda gaunama teisės aktuose nustatytą leistiną druskos kiekio	Ne	2011 m. JAV Sveikatos ir žmoniškųjų paslaugų departamentas (angl. <i>Department of Health and Human Services</i>) paskelbė iniciatyvą „Milijonas širdžių“ (angl. <i>Million Hearts</i>), skirtą per 5 metus 1 mln. sumažinti širdies priepuolių ir insultų atvejų skaičių ⁸⁸ . Viena iš siūlomų priemonių -

⁸⁵ Gyles, C. L., Lenoir-Wijnkoop, I., Carlberg, J. G., Senanayake, V., Gutierrez-Ibarluzea, I., Poley, M. J., Dubois, D. and Jones, P. J. (2012), Health economics and nutrition: a review of published evidence. *Nutrition Reviews*. doi: 10.1111/j.1753-4887.2012.00514.x.

⁸⁶ <http://www.eph.org/a/5293>

⁸⁴ Sacks G., Veerman JL., Moodies M., Swinburn B. „Traffic-light“ nutrition labelling and „junk-food“ tax: a modelled comparison of cost-effectiveness for obesity prevention. *Int J Obes (Lond)*. 2011 Jul 35 (7)“1001-9. Doi:10.1038/ijo.2010.228. Epub 2010.

⁸⁷ Ten pat

⁸⁸ <http://www.fda.gov/food/foodingredientpackaging/ucm253316.htm>

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
		perdirbamuose maisto produktuose, efektyvumas; sveikatos priežiūros specialisto konsultacijų asmenims, patenkantiems į padidėjusios rizikos susirgti ŠKL grupę; ir specialisto konsultacijų asmenims, kurie patenka į didelės rizikos susirgti ŠKL grupę efektyvumas. Nustatyta, kad sveikatos priežiūros specialistų konsultacijos, kuriomis rekomenduojama sumažinti vartojamos druskos kiekį, nėra efektyvios (tokios konsultacijos gali sumažinti sergamumą ŠKL vos 0,5%). Priemonės, skirtos skatinti gamintojus savanoriškai sumažinti naudojamą druskos kiekį yra efektyvios (tokios priemonės gali sumažinti sergamumą ŠKL apie 1%). Tačiau rezultatai 18 kartų geresni, jei yra taikomas privalomas reikalavimas maisto gamintojams sumažinti maisto gaminiuose druskos kiekį iki nustatytos ribos (tokios priemonės gali sumažinti sergamumą ŠKL 18%) .	perdirbamuose produktuose ribą.		įstatymiškai riboti druskos kiekį maisto produktuose. Lietuvoje Nacionalinis maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo institutas vykdo Druskos vartojimo mažinimo skatinimo projektą: nagrinėja informaciją apie gyventojų mitybos įpročius, analizuoja mokslinę literatūrą apie druskos poveikį sveikatai, tiria, kiek druskos yra dažniausiai vartojamuose maisto produktuose. Vienas svarbiausių projekto tikslų – pateikti visuomenei, maisto pramonei ir specialistams objektyvią informaciją ir patarimus kaip būtų galima sumažinti druskos kiekį.
	Druskos kiekio vartojimo mažinimo kampanijos	JK įgyvendinama kampanija ⁸⁹ , skirta druskos vartojimo kiekiui mažinti. Tyrimų duomenimis, nuo 2003 m. pradėta kampanija, per 5 metus padėjo sumažinti suvartojamą druskos kiekį	Efektyvi (JK)	Ne	Kampaniją vykdė JK Maisto standartų agentūra (angl. <i>UK Food Standards Agency</i>) Penkerius metus vykdyta

⁸⁹ http://www.procor.org/community/community_show.htm?doc_id=912539

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
		<p>nuo 9,5 g (2001) iki 8,6 g (2008). Pradiniame etape kampanija buvo nukreipta į tam tikrus maisto produktus (buvo nustatytos 85 produktų kategorijos) prekybos centruose. Buvo iškeltas tikslas per 1-2 metus sumažinti druskos kiekį gaminamuose produktuose 10-20%. Įmonės kampanijoje dalyvavo savanoriškai. Lygiagrečiai buvo vykdoma gyventojų informuotumo kampanija, kurios atpažinimo ženklu buvo pasirinktas šliužas (yra žinoma, kad druska yra pragaištinga šiems gyvūnams). Įvertinus rezultatus nustatyta, kad gyventojų, žinančių rekomenduojamą druskos normą dienai, padidėjo nuo 3% iki 34%. Tyrimų duomenimis⁹⁰, vykdyta kampanija padėjo sumažinti mirčių nuo ŠKL skaičių 6000 atvejų per metus.</p>			<p>kampanija kainavo apie 15 mln. svarų sterlingų, tačiau gauta nauda siekia 1,5 mlrd. svarų sterlingų arba 300 mln. svarų sterlingų per metus⁹¹.</p>
	Teisės aktuose įtvirtintas draudimas teikti į rinką produktus,	<p>Tyrimais nustatyta⁹², kad jei 2% dienos kalorijų, gaunamų iš trans-riebalų, pakeistume į polinesočiuosius, rizika susirgti ŠKL sumažėja nuo 7-8% iki 25-40%, papildomai, sumažėja rizika</p>	<p>Prieštaringi vertinimai – vienoje PSO ataskaitoje⁹⁴ ši intervencija</p>	<p>Ne</p>	<p>Danijoje pasiekti geri rezultatai todėl, kad buvo tinkamai užtikrintas teisės aktuose nustatytų reikalavimų taikymas</p>

⁹⁰ Bartos P., Andronis L., Briggs A., McPherson K., Capewell S. Effectiveness and cost effectiveness of cardiovascular disease prevention in whole populations: modelling study. *BMJ* 2011; 343:d4044 doi:10.1136/bmj.d4044

⁹¹ Ten pat

⁹² Willet WC et al. Prevention of chronic diseases by means of diet and lifestyle changes. In: DT Jamison et al., eds. *Disease control priorities in developing countries*. Washington, DC, the World Bank, 2006.

⁹⁴ http://www.who.int/nmh/publications/ncd_report_chapter4.pdf

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
	kuriuose esantys trans-riebalai viršija leistiną normą	susirgti II-o tipo diabetu. Nustačius faktus apie trans-riebalų įtaką sveikatai, Danija nuo 2003 m. paskelbė ribojanti trans-riebalų vartojimą, teisės aktuose nurodydama, kad hidrintų augalų riebalų kiekis maisto produktuose neturi būti didesnis nei 2%. 2006 m. atliktas tyrimas ⁹³ parodė, kad Danijoje pramoniniu būdu gaminamuose maisto produktuose trans riebalai praktiškai išnyko, o vidutiniškai vieno asmens suvartojamo trans riebalų, susidarančių pramoniniu būdu gaminant maisto produktus, kiekis sudaro apie 1 g per dieną.	vertinama kaip ypač efektyvi. Kitoje atsakitoje atkreipiamas dėmesys, kad įrodymų pagrįstumui trūksta duomenų. Taip pat pabrėžiama, kad tai brangi intervencija ⁹⁵ .		visiems maisto produktų gamintojams, taip pat buvo užtikrintas informacijos ir stebėsenos duomenų viešinimas, į iniciatyvos įgyvendinimą įtraukta žiniasklaida. Išsamesnė informacija pateikta 2 interpe.
	Atsakingų institucijų rekomendacijos maisto produktų gamintojams mažinti trans riebalų kiekį	2006 m. Kanados specialistai pateikė rekomendacijas įtvirtinti trans riebalų leidžiamas normas teisės aktuose. Pasiūlyta: užtikrinti, kad trans riebalai bendroje riebalų struktūroje, aliejuose ir margarine sudarytų mažiau nei 2% ir mažiau nei 5% bendro riebalų kiekio pagamintuose maisto produktuose. 2007 m. Kanados SAM paskelbė, kad	Efektyvi, rekomenduojama PSO ⁹⁸	Ne	PSO mokslininkų parengtoje ataskaitoje ⁹⁹ , apibendrinančioje informaciją apie trans riebalus atkreiptas dėmesys, kad iki šiol galiojusią normą, kad per dieną vieno asmens suvartojamų trans riebalų

⁹³ L'Abbe MR., Stender S., Skeaff M., Tavella G. and M. Approaches to removing trans fats from the food supply in industrialised and developing countries. European Journal of Clinical Nutrition (2009) 63, S50-S67; doi: 10.1038/ejcn.2009.14

⁹⁵ Uauy R., Aro A., Clarke R., Ghaffoorunissa R. et al. WHO Scientific Update on trans fatty acids: summary and conclusions. European Journal of Clinical Nutrition (2009) 63, S68-S75; doi:10.1038/ejcn.2009.15

⁹⁸ L'Abbe MR., Stender S., Skeaff M., Tavella G. and M. Approaches to removing trans fats from the food supply in industrialised and developing countries. European Journal of Clinical Nutrition (2009) 63, S50-S67; doi: 10.1038/ejcn.2009.14

⁹⁹ Uauy R., Aro A., Clarke R., Ghaffoorunissa R. et al. WHO Scientific Update on trans fatty acids: summary and conclusions. European Journal of Clinical Nutrition (2009) 63, S68-S75; doi:10.1038/ejcn.2009.15

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
		maisto gamintojams suteikia 2 m. pereinamąjį laikotarpį, per kurį trans riebalų kiekis maisto produktuose turi būti sumažintas iki rekomenduojamų normų. Jei iki nustatyto laiko laukiami pokyčiai neįvyks, tuomet rekomenduojamos normos bus įtvirtintos teisės aktuose. Griežtesniam trans riebalų normų reguliavimui smarkiai priešinasi maisto pramonė, teigianti kad tai sukurs papildomą našta verslui ⁹⁶ . Kita vertus, tyrimai rodo padarytą pažangą – daugelyje maisto produktų kategorijų trans riebalų kiekis yra gerokai sumažėjęs, gamintojai gamybos procese taiko sveikesnes alternatyvas ⁹⁷ . Pažanga stebima ir Skandinavijos šalyse, kurios priešingai nei Danija, trans riebalų mažinimo iniciatyvas įgyvendina teikiant rekomendacijas gamintojams: Suomijoje ir Norvegijoje trans riebalų vartojimas sumažėjo 0,5-0,8%.			kiekis neturėtų viršyti 1 g, reikia peržiūrėti.
Ryšių su visuomene kampanijos	Informacinės kampanijos skirtos vaisių ir daržovių	Atliktos apibendrinančios meta analizių ir sisteminių apžvalgų, analizuojančių mokslinių tyrimų, vertinančių informacinių kampanijų efektyvumą ir	Efektyvi	Ne	Ekspertai, vertindami informacinių kampanijų efektyvumą, atrinko tik tokias studijas, kuriose

⁹⁶ <http://www.cbc.ca/news/politics/story/2012/02/07/pol-trans-fats.html>

⁹⁷ L'Abbe MR., Stender S., Skeaff M., Tavella G. and M. Approaches to removing trans fats from the food supply in industrialised and developing countries. *European Journal of Clinical Nutrition* (2009) 63, S50-S67; doi: 10.1038/ejcn.2009.14

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
gyventojų informuotumui didinti ir elgsenai keisti	vartojimui skatinti	veiksmingumą keičiant gyventojų elgsenos įpročius, apžvalgos ¹⁰⁰ duomenimis, informacinės kampanijos, skirtos paskatinti gyventojus daugiau vartoti vaisių ir daržovių, yra efektyvios. Apibendrinus 37 informacinių kampanijų vertinimo rezultatus, tokių kampanijų veiksmingumas gali siekti iki 8 procentinių punktų t.y. po informacinės kampanijos galima tikėtis kad gyventojų, daugiau vartojančių vaisius ir daržoves bus 8% daugiau nei kad buvo iki informacinės kampanijos (tačiau nėra aišku, ar vartojantys „daugiau“ atitinka rekomenduojamą dienos normą (pvz., ≥400 g per dieną (PSO)).			buvo analizuojamos „grynos“ informacinės kampanijos t.y. lygiagrečiai nebuvo vykdomos jokios kitos intervencijos. Jei kartu su informacinėmis kampanijomis būtų vykdomos kitos intervencijos bendras jų poveikis būtų gerokai didesnis. Ekspertai taip pat atkreipia dėmesį, kad informacinių kampanijų sėkmė priklauso nuo daugelio veiksnių: tinkamai suformuotų tikslų, tinkamai pasirinktos auditorijos, tinkamai suformuluotos žinios, kurią siekiama ištransliuoti, tinkamai pasirinktų komunikavimo kanalų ir t.t.
	Informacinės kampanijos, skirtos sveikesnių maitinimosi įpročių formavimui (nedidelėse bendruomenėse)	Siekiant įvertinti informacinių kampanijų poveikį gyventojų sveikesnės mitybos įpročių formavimui 1996 m. JAV, Vakarų Virdžinijoje, nedideliame miestelyje (34 000 gyv.), buvo atlikta pusiau eksperimentinė studija ¹⁰¹ . Studijos esmė – informacinė kampanija, kuria gyventojai buvo raginami 2% riebumo pieną keisti į 1%	Efektyvi, tačiau vienos studijos rezultatų nepakanka jų patikimumui patvirtinti	Ne	

¹⁰⁰ Snyder L.B *Health Communication Campaigns and their Impact on Behaviour*. J Nutr Educ Behav. 2007; 39:S32-S40

¹⁰¹ Reger B.,Wooton MG, Boot-Butterfield S. Using Mass Media to Promote Healthy Eating: A Community-Based Demonstration Project. Preventive Medicine 1999; 29:414-421.

Prieiga per internetą: <http://www.perishablepundit.com/docs/UsingMassMediaToPromoHealthyEating.pdf>

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
		<p>ar visiškai be riebalų. Informacinė kampanija vyko 6 mėn. Ji buvo vykdoma pasitelkiant įvairias žiniasklaidos priemones: TV, radiją, spaudą.. Tyrimui vertinti pasirinkti rodikliai: neriebaus pieno pardavimo prekybos centruose pokytis, gyventojų apklausos rezultatai. Vertinant tyrimo rezultatus nustatyta, kad po informacinės kampanijos neriebaus pieno pardavimai tame miestelyje išaugo nuo 29% (nuo bendro parduodamo pieno kiekio) iki 46%. Panaši pardavimų apimtis išliko ir po 6 mėn atlikto pakartotinio vertinimo. Remiantis miestelio gyventojų apklausos duomenimis, 34,1% gyventojų nurodė riebų pieną pakeitę į neriebų, tuo tarpu kitos gyventojų bendruomenės apklausos duomenimis, tokių (pakeitusių riebų pieną į neriebų) buvo tik 3,6%.</p>			
Intervencijos tikslinėms grupėms					
<p>Intervencijos skirtos skatinti mamas kūdikius maitinti krūtimi</p>	<p>Žindančių mamų savitarpio pagalbos grupės</p>	<p>Didžiosios Britanijos Nacionalinio sveikatos ir klinikinės kompetencijos instituto (angl. <i>National Institute for Health and Clinical Excellence (NICE)</i>) modelinio vertinimo duomenimis, žindančių mamų savitarpio pagalbos grupių organizavimas yra lėšas taupanti intervencija nepriklausomai nuo to, ar į</p>	<p>Lėšas taupanti (NICE)</p>	<p>Taip</p>	<p>Išvykdamos iš naujagimiui palankios ligoninės mamos turi būti informuotos apie žindančių mamų savitarpio pagalbos grupes.</p>

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
		grupę įtrauktos moterys yra savanorės ar už dalyvavimą tokioje veikloje joms mokama (vertinta intervencijos nauda gerokai viršija intervencijos įgyvendinimo sąnaudas). Atlikto modelinio vertinimo metu gauti rezultatai rodo, kad žindančių mamų savitarpio pagalbos organizavimas pratęsia žindymo trukmę vidutiniškai 36 dienomis.			VŠĮ „Pradžių pradžia“ (www.pradzia.org) organizuoja savitarpio paramos grupes „Mama mamai“, padeda spręsti mamoms žindymo problemas.
	Naujagimiui palankios ligoninės	Atliktos studijos ^{102,103} (JK) apie naujagimiams palankių ligoninių įtaką mamų apsisprendimui kūdikį maitinti krūtimi parodė, kad tokiose ligoninėse gimdžiusių ir pradėjusių maitinti krūtimi kūdikius moterų buvo 10% daugiau, lyginant su ligoninėmis, kurios „nėra palankios naujagimiui“. Tyrimų duomenimis, moterų, kurios 7 dienų laikotarpyje dar žindė kūdikius, buvo 8% daugiau toje grupėje, kurios gimdė naujagimiui palankioje ligoninėje. Tačiau mokslininkai atkreipia dėmesį, kad praėjus 1 mėn. po gimdymo minėta intervencija neturi įtakos moterų apsisprendimui kūdikius maitinti krūtimi, todėl lygiagrečiai	Lėšas taupanti (JK) Efektyvi, tačiau poveikis trumpalaikis (UNICEF)	Taip	Lietuva prie naujagimiui palankios ligoninės iniciatyvos prisidėjo 1993 metais. 2004 m. patvirtintos Stacionarių asmens sveikatos priežiūros įstaigų vertinimo pagal naujagimiams palankios ligoninės reikalavimus laikinosios taisyklės. Šiuo metu Lietuvoje naujagimiui palankios ligoninės vardą turi 8 ligoninės.

¹⁰² Bartington S, Griffiths L, Tate A, Dezateux C and the Millennium Cohort Study Child Health Group. Are breastfeeding rates higher among mothers delivering in Baby Friendly accredited maternity units in the UK? International Journal of Epidemiology. doi:10.1093/ije/dyl155

¹⁰³ UNICEF UK Baby Friendly Initiative. The effectiveness of Baby Friendly accreditation in increasing breastfeeding rates. Prieiga per internetą:

<http://www.unicef.org.uk/BabyFriendly/News-and-Research/Research/Baby-Friendly-Initiative/Baby-Friendly-accreditation-increases-breastfeeding-rates/>

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
		turėtų būti vykdomos kitos, žindymą palaikančios iniciatyvos.			
Intervencijos skirtos nutukusiems asmenims	PSP ir kitų specialistų konsultacijos nutukusiems ar turintiems antsvorio asmenims	Jungtinėje Karalystėje yra atlikta nemažai studijų dėl PSP specialistų konsultacijų ar atskirų programų, skirtų padėti nutukusiems asmenims atsikratyti svorio, efektyvumo. Atskirų studijų rezultatai rodo, kad tokios intervencijos yra efektyvios. Pvz. JK atlikta studija, kurios metu buvo vertinamas programos, skirtos svoriui valdyti, efektyvumas. Programa buvo vykdoma 65 ASPĮ. Programą vykdė bendros praktikos slaugės ir kiti sveikatos priežiūros darbuotojai, kuriems buvo iš anksto parengtos rekomendacijos, taip pat buvo sudarytos galimybės konsultuotis su dietologais ar mitybos specialistais. Programos esmė – skatinti keisti mitybą (siūloma laikytis sveikos, subalansuotos dietos), reguliariai užsiimti fizine veikla ir siekti nusistatyto tikslo (kas savaitę atsikratyti svorio). Programa buvo vykdoma 1 metus. Įvertinus rezultatus nustatyta, kad bendras numesto svorio vidurkis per pirmus metus siekė apie 3 kg. Dar po metų bendras numesto svorio vidurkis siekė 2,3 kg (lyginant su	Efektyvi trumpam laikotarpiui	Ne	Sisteminės apžvalgos ¹⁰⁵ , apibendrinančios tyrimų ir studijų, vertinančių intervencijų PSP, skirtų gyventojų sveikatos raštingumui didinti ir elgsenai keisti, efektyvumą, duomenimis, intervencijos, skirtos padėti asmeniui mesti rūkyti efektyvesnės, jei įgyvendinamos PSP lygmenyje, o ne bendruomenėse. Ir atvirkščiai, intervencijos, skirtos padėti asmeniui atsikratyti svorio (sutvarkant mitybą) ar padidinti fizinį aktyvumą yra efektyvesnės, jei įgyvendinamos bendruomenėse, o ne PSP lygmenyje.

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
		situacija iki intervencijos). Atliktos sisteminės studijų apžvalgos ¹⁰⁴ duomenimis, ilgalaikės, daugiakomponentinės intervencijos PSP padeda nutukusiems suaugusiems asmenims atsikratyti svorio. Tačiau, tyrimuose nustatyti svorio pokyčiai nėra dideli, be to visose studijose pažymima, kad po tam tikro laiko svoris vėl atsistatydavo.			
	Bendros praktikos gydytojų konsultacijos šeimoms, kuriose yra nutukusių vaikų	Australų mokslininkų, vertinusių intervencijų, skirtų nutukimo paplitimui tarp vaikų ir paauglių mažinti, efektyvumą duomenimis, BPG konsultacijos šeimoms, kuriose yra nutukusių vaikų ar paauglių yra efektyvios sprendžiant nutukimo problemas. Intervencijos modelis buvo įvertintas atliekant atsitiktinių imčių kontrolinį tyrimą. Intervencijos esmė – tyrime dalyvavę BPG buvo atitinkamai paruošti – jiems buvo praveisti trys po 2,5 val. trukmės seminarai, kuriuos vedė psichiatrai, turintys patirties dirbant su šeimomis ir taikant į sprendimus orientuotą terapiją. BPG	Efektyvi, vertinant tyrimo metu gautus rezultatus, tačiau reiktų daugiau duomenų siekiant intervenciją įdiegti į BPG praktiką ¹⁰⁶ .	Ne	

¹⁰⁵ Taggart J., Williams A., Dennis S., Newall A. et al. *A systematic review of interventions in primary care to improve health literacy for chronic disease behavioural risk factors*. BMC Family Practice 2012, 13:13:49 doi:10.1186/1471-2296-13-49

¹⁰⁴ Loveman E., Framton GK., Sheohard J., et al. *The clinical effectiveness and cost effectiveness of long-term weight management schemes for adults: a systematic review*. Health technology Assessment 2011; Vol. 15:No.2.

¹⁰⁶ Teder M., Morelius E., Bolme P. et al. *Family based behaviour intervention programme for obese children: a feasibility study*. BMJ Open 2012; e000268 doi:10.1136/bmjopen-2011-000268 Prieiga per internetą: <http://bmjopen.bmj.com/content/2/2/e000268.full>

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
		savo pacientų sąrašė išsirinko vaikus (šeimas), turinčius antsvorio ar vidutiniškai nutukusius. Vaikams (ir jų šeimos nariams) BPG teikė konsultacijas (iš viso 4 konsultacijos per 12 savaičių. Pirma konsultacija > 40 min., 3 paskesnės nuo 20 iki 40 min. Konsultacijų esmė – nustatyti ir koreguoti mitybos ir fizinio aktyvumo veiksnius. Analogiška studija neseniai atlikta Švedijoje. Abiejų studijų metu gauti rezultatai nebuvo statistiškai reikšmingi.			
Intervencijos skirtingoms institucijoms					
Darbovietėse įgyvendinamos intervencijos	Sveikatingumo seminarai, sveikatai palankios aplinkos kūrimas	Atliktos sisteminės 16 studijų, analizuojančių darbovietėse vykdomų sveikatingumo programų, skirtų keisti darbuotojų mitybos įpročius, efektyvumą, apžvalgos ¹⁰⁷ duomenimis, šios intervencijos turėjo teigiamą poveikį darbuotojų mitybos įpročiams. 12-oje studijų vertintas daržovių/vaisių vartojimo pokytis. Nustatyta, kad grupėse, kur buvo vykdomos sveikatingumo programos, vaisių ir daržovių suvartojimas per dieną vidutiniškai buvo nuo 3 iki 16% didesnis, nei kontrolinėse grupėse. 4-iose studijose buvo vertinamas bendras	Efektyvi, tačiau rezultatai yra subjektyvūs (gauti atlikus darbuotojų apklausas.		

¹⁰⁷ Mhurchu C.N., Aston LM, Jebb S.A. *Effects of worksite health promotion interventions on employee diets: a systematic review*. BMC Public Health 2010, 10:62 doi:10.1186/1471-2458-10-62. Prieiga per internetą: <http://www.biomedcentral.com/1471-2458/10/62>

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
		riebalų suvartojimo pokytis. Nustatyta, kad grupėse, kuriose vyko sveikatingumo programos, vidutinis per dieną suvartojamų riebalų kiekis buvo nuo 2,2% iki 9,1% mažesnis, lyginant su kontrolinėmis grupėmis. Mokslininkai atkreipia dėmesį, kad minėti rezultatai gauti atlikus darbuotojų apklausą, todėl yra išlieka rezultatų patikimumo rizika. Analizuotuose tyrimuose nebuvo vertinamas programų poveikis darbuotojų darbo našumui ar sergamumui, taigi objektyvesnių duomenų nėra.			

Moksliniais įrodymais grįstos intervencijos sveikatos problemų mažinimui

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
Traumatismo prevencija	Pėsčiųjų, dviračių takų tiesimas, prailginimas, važiavimo dviračiu skatinimas¹⁰⁸	Nustatyta, kad intervencija didina fizinį aktyvumą, formuoja sveiko gyvenimo įgūdžius, mažinančius ŠKL, psichikos sveikatos problemų, osteoporozės, nutukimo ir susijusių susirgimų riziką	Intervencija labai veiksminga formuojant sveikos gyvensenos įgūdžius vaikams bei psichikos sveikatos problemų prevencijai,	Individualių interviu su ne sveikatos sektoriaus ekspertais metu identifiukuota, kad esimo sąlygų gerinimo projektus, finansuotus ES SF lėšomis itin sėkmingai įgyvendino	Individualių apsaugos priemonių naudojimas (saugos diržai, automobilinės kėdutės vaikams, šalčių

¹⁰⁸ Built Environment Health Promotion Strategy, Phase 1: Evidence informed recommendations 2011-2015. Alberta Health SERVICES, Public Health Innovation and Decision Support department. Kanada, 2012.

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
			vidutiniškai veiksminga nutukimo prevencijai	LR Susisiekimo ministerija. Intervencijos netiesioginis poveikis – sumažėjęs mirčių dėl eismo įvykių skaičius.	naudojimas (dviratininkams) Lietuvoje didžiausias mirtingumas – 15-24 m. amžiaus grupėje (pagal standartizuota pagal amžių mirtingumo rodiklį).
	Eismo sąlygų keliuose ir gatvėse gerinimas (aplinkkelių tiesimas, žvyrkelių asfaltavimas, avaringų vietų skaičiaus mažinimas)¹⁰⁹, ¹¹⁰	Rodiklis – sumažėjęs eismo įvykiuose žuvusių ir sužalotų asmenų skaičius. Aplinkos oro taršos kietosiomis dalelėmis mažėjimas, triukšmo lygio mažėjimas	Labai veiksminga	Sėkmingai įgyvendina ES SF lėšomis LR Susisiekimo ministerija. Rodiklis – sumažėjęs eismo įvykiuose žuvusių ir sužalotų asmenų skaičius.	Motorizuotų transporto priemonių eismo atskyrimas nuo kitų, mažiau apsaugotų eismo dalyvių, tokių kaip pėstieji ir dviratininkai; Greičio ribojimo priemonių įdiegimas; įstatyminės priemonės greičio viršijimo kontrolei, vairavimui esant

¹⁰⁹ Išorinių ekspertų apklausa, MTVC, 2012.

¹¹⁰ Built Environment Health Promotion Strategy, Phase 1: Evidence informed recommendations 2011-2015. Alberta Health SERVICES, Public Health Innovation and Decision Support department. Kanada, 2012.

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
					neblaiviam, saugių transporto priemonių eksploatavimas, saugaus ir atsakingo vairavimo ypač vyrų tarpe skatinimas ¹¹¹ .
	Kelio apšvietimas ¹¹²	Rodiklis – sumažėjęs eismo įvykiuose žuvusių ir sužalotų asmenų skaičius.	Labai veiksminga	Įgyvendinama	
	Greičio ribotuvai ir išpėjančios priemonės (šviesos ir pan.) ¹¹³	Rodiklis – sumažėjęs eismo įvykiuose žuvusių ir sužalotų asmenų skaičius.	Labai veiksminga	Įgyvendinama	
	Laiptų tinkamas projektavimas ¹¹⁴	Atlieka estetinę urbanistinę funkciją, ir tuo pačiu mažina traumatizmo riziką.	Daug žadanti intervencija		
	Viešojo transporto	Aplinkos oro taršos mažinimas	Veiksminga ir daug	Įgyvendinama	

¹¹¹ Environmental health inequalities in Europe. Assessment report, WHO, 2012.

¹¹² Built Environment Health Promotion Strategy, Phase 1: Evidence informed recommendations 2011-2015. Alberta Health SERVICES, Public Health Innovation and Decision Support department. Kanada, 2012.

¹¹³ Built Environment Health Promotion Strategy, Phase 1: Evidence informed recommendations 2011-2015. Alberta Health SERVICES, Public Health Innovation and Decision Support department. Kanada, 2012.

¹¹⁴ Ten pat.

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
	atnaujinimas, intermodalinio transporto sistemos vystymas		žadanti, ypač intermodalinio transporto vystymo intervencijos		
	Profesinių traumų prevencija ¹¹⁵	Sergamumo, neįgalumo ir mirtingumo prevencija; Nacionalinių ir tarptautinių saugos darbe reikalavimų įgyvendinimas; naujai priimamų į darbą darbuotojų apmokymas saugumo darbe klausimais, gera įvykių registravimo sistema	Veiksminga	Įgyvendinama	
	Apsinuodijimų prevencija ¹¹⁶	Sergamumo, neįgalumo ir mirtingumo prevencija; Vaikų apsinuodijimų rizikos sumažinimas gaminant saugias pakuotes (gamintojai) ir užtikrinant apsinuodijimą sukeliančių medžiagų neprieinamumą (saugumo namuose užtikrinimas), tėvų dėmesingumo šiuo klausimu ugdytas; Mirtinai pavojingų medžiagų gamybos ir prieinamumo apribojimas; skatinti darbo ir namų aplinkoje neturėti toksinių ar nuodingų medžiagų; Apsinuodijimų (kontrolės) centrų kūrimas, kurie vykdytų ir informacinę ir stebėsenos funkcijas.	Veiksminga	Įgyvendinama	

¹¹⁵ Environmental health inequalities in Europe. Assessment report, WHO, 2012.

¹¹⁶ Ten pat.

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
	Mirtinų nukritimų prevencija ¹¹⁷	Susižalojimų, neįgalumo ir mirtingumo prevencija; Pritaikyti saugią aplinką ypač vyresnio amžiaus žmonėms; vaikų saugumo namuose užtikrinimas – langų apsauga, vartelių laiptams naudojimas, saugios laisvalaikio aplinkos sukūrimas; mokslinių tyrimų skatinimas	Veiksminga	Įgyvendinama	
	Vaikų darželių ir mokyklų sodai ir daržai	Socialinė koherencija, socialumas, psichikos sveikatos gerėjimas, padidėję vaisių ir daržovių vartojimas tarp vaikų	Daug žadanti intervencija	Įgyvendinama	
	Vaikų žaidimų aikštelių atnaujinimas	Vaikų traumatizmo mažinimas	Labai veiksminga	Įgyvendinama	
Kokybiškas būstas	Būsto atnaujinimas (apšiltinimas, ventiliavimo sistemų įrengimas, stogo apšiltinimas, centrinis šildymas ir pan.)¹¹⁸	Kvėpavimo sistemos ligų sergamumo ir ligotumo sumažėjimas	Vidutinio veiksmingumo intervencijos		

¹¹⁷ Environmental health inequalities in Europe. Assessment report, WHO, 2012.

¹¹⁸ Built Environment Health Promotion Strategy, Phase 1: Evidence informed recommendations 2011-2015. Alberta Health SERVICES, Public Health Innovation and Decision Support department. Kanada, 2012.

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
	Centralizuoto vandens (tame tarpe ir geriamo) tiekimas (tualetų, vonios ar dušo įrengimas), nuotekų pašalinimas	Virškinimo sistemos sutrikimų prevencija, aplinkos taršos sumažinimas	Labai veiksminga	Įgyvendinama	ypač reikalinga vieną iš tėvų turinčiuose namų ūkiuose
	Drėgmės gyvenamajame būste mažinimas	Kvėpavimo sistemos ligų sergamumo ir ligotumo sumažėjimas	Labai veiksminga		
	Pakankamos šilumos lygio palaikymas gyvenamajame būste šaltuoju metų laiku¹¹⁹	Kvėpavimo sistemos ligų sergamumo ir ligotumo sumažėjimas	Labai veiksminga	Įgyvendinama	Šildymo kaštų kompensavimas mažas pajamas turintiems ar pažeidžiamiems (auginantys mažamečius vaikus) namų ūkiams; namų renovacija; energiją taupančios politikos

¹¹⁹ Environmental health inequalities in Europe. Assessment report, WHO, 2012.

Intervencijų kryptis	Intervencija	Intervencijos poveikis	Intervencijos vertinimas	Ar intervencija įgyvendinama Lietuvoje	Komentaras/ Vertinimas
					įgyvendinimas.
	Triukšmo namuose mažinimas¹²⁰	Fizinės ir psichikos sveikatos gerinimas	Veiksminga	Įgyvendinama	ES Triukšmo direktyvos (2002) įgyvendinimas, eismo triukšmo sumažinimas.

1 intarpas. Nesveikų maisto produktų apmokestinimo iniciatyvos.

Danija 2011 m. apmokestino maisto produktus, kuriuose yra daugiau nei 2,3% sočiųjų riebalų (mėsa, sūris, sviestas, maistinis aliejus, margarinas, užkandžiai ir kt.). Vartotojai moka 16 DKK (2,15 EUR) už vieną sočiųjų riebalų kilogramą, esantį importuotose ar vietinėje rinkoje pagamintuose maisto produktuose, tai reiškia, kad vartotojas moka už vieną pakuotę sviesto – 30% daugiau, už pakuotę čipsų – 8% daugiau, už litrą alyvuogių aliejaus – 7% daugiau. Tikimasi, kad sočiųjų riebalų apmokestinimas papildys Danijos biudžetą daugiau nei 200 mln. EUR per metus, o sočiųjų riebalų vartojimas sumažės 4%. Nuo 2010 m. Danija 25% padidino akcizą šokoladui, ledams, cukrumi saldintiems gėrimams ir konditerijos gaminiams.

Nuo 2011 m. **Vengrija** apmokestino kai kuriuos maisto produktus, kurių sudėtyje yra daug cukraus, druskos arba kofeino. Pagrindiniai produktai į kuriuos nukreipta ši priemonė yra gazuoti saldinti gėrimai. Mokestis taikomas tik tiems produktams, kuriuos galima pakeisti sveikesne alternatyva. Vengrijos vyriausybė tikisi, kad šis mokestis leis padidinti biudžeto pajamas apie 70 mln. EUR kasmet.

2011 m. **Suomija** taip pat apmokestino konditerijos gaminius išimtis padaryta sausainiams, bandelėms ir pyragaičiams). Mokestis, kuris iš pradžių turėjo siekti beveik 1 EUR vienam produkto kilogramui, buvo sumažintas iki 0,75 EUR už kilogramą. Tačiau tuo pat metu buvo padidintas akcizo mokestis gaiviems gėrimams (nuo 4,5 centų iki 7,5 centų už litrą).

¹²⁰ Ten pat.

Prancūzijoje mokestis gaiviems gėrimams įsigaliojo nuo 2012 m. sausio. Mokestis taikomas gėrimams, saldintiems tiek cukrumi, tiek dirbtiniais saldikliais. Abiems gėrimų rūšims nustatytas vienodo dydžio mokestis – 7,16 EUR už hektolitrą (t.y. 0,072 EUR už litrą). Mokestį moka tiek vietos gamintojai, tiek importuotojai. Tikimasi, kad mokestis padidins regiono pajamas 280 mln. EUR per metus.

Galimybės apmokestinti nesveikus maisto produktus yra svarstomos Belgijoje, Rumunijoje, Italijoje, Jungtinėje karalystėje ir JAV.

Ar mokesčiai paveiks vartojimo įpročius, o tuo pačiu ir nutukimą?

Įvedamų mokesčių poveikis atskirų produktų vartojimui yra grindžiamas vartotojų atsaku į tų produktų kainos pokytį t.y. kainos elastingumu. Tačiau, sudėtinga nuspėti vartotojų reakciją į dėl mokesčių įvedimo pasikeitusias produktų kainas. Dalis vartotojų gali sumažinti sveikų produktų vartojimą idant galėtų įsigyti brangesnius nesveikus produktus, tuo diskredituodami nesveikų maisto produktų apmokestinimo idėją. Kiti vartotojai gali ieškoti apmokestintų produktų pakaitalų, kurie gali būti ne mažiau sveikatai žalingi nei prieš tai vartoti. Priklausomai nuo apmokestintų produktų paklausos elastingumo, vartotojai arba patirs papildomą finansinę naštą, arba pakeis anksčiau vartotus produktus kitais, tačiau neaišku kokiais. Kaip mokestis atsilieps biudžeto pajamos ir gamintojams, taip pat priklausys nuo vartotojų paklausos elastingumo apmokestintiems produktams.

Jei mokestis yra tinkamai suprojektuotas t.y. apima visus galimus nesveikus maisto produktus, tikėtina, kad vartotojai sumažins jų vartojimą, tačiau tuo pat metu išleis daugiau tiems produktams, prie kurių yra pripratę.

Ar gamintojai ir didmenininkai „absorbuos“ mokesčių ir paliks esamas maisto produktų kainas?

Ekspertų nuomone, mažai tikėtina, kad taip nutiks, jei mokestis bus tinkamai suprojektuotas (t.y. apims visus galimus pakaitalus). Gamintojai ir didmenininkai bus linkę perkelti mokesčių naštą vartotojams, kadangi priešingu atveju jie prarastų nemažai pajamų. Taip pat tikėtina, kad gamintojai ir didmenininkai, siekdami sumažinti savo nuostolius, kainą vartotojui bus linkę didinti daugiau nei įvedamo mokesčio dydis.

Kaip vyriausybės turėtų panaudoti dėl mokesčio gautas pajamas?

Ekspertai mano, kad nesveikų maisto produktų apmokestinimas gali sugeneruoti reikšmingas pajamas, kurios gali būti panaudotos įvairioms sveikatinimo iniciatyvoms. Pavyzdžiui, lėšos galėtų būti panaudotos sveikų maisto produktų subsidijoms, arba švietėjiškoms sveikatos ugdymo kampanijoms. Prancūzijoje ir Vengrijoje dalį pajamų iš mokesčio planuojama skirti sveikatos ir socialinės apsaugos išlaidų finansavimui.

Šaltinis: OECD Obesity update 2012. Prieiga per internetą: <http://www.oecd.org/health/49716427.pdf>

2 intarpas. Teisės aktų, ribojančių trans riebalų kiekį maisto produktuose, įgyvendinimas Danijoje.

Teisės aktai, ribojantys maisto produktų gamyboje pramoniniu būdu susidarančių trans riebalų kiekį Danijoje buvo priimti 2003 m. Tačiau jau 2004 m. vasario mėn. nacionalinė TV paprašė Danijos Mitybos Tarybos (angl. *Danish Nutrition Council*), pagrindinės už iniciatyvos įgyvendinimą atsakingos institucijos, įrodyti, kad ką tik priimto teisės aktos nuostatos yra taikomos maisto produktų gamintojams. Tam tikslui buvo nupirkta 10 maisto produktų, kuriuose anksčiau buvo nustatytas didelis trans riebalų kiekis, ir visi jie kruopščiai ištirti. Devyniuose iš 10 produktų nustatytas trans riebalų kiekis buvo mažesnis nei 2% t.y. visiškai atitiko teisės aktų reikalavimus, tačiau viename produkte – spurgoje, kurią ekspertai įsigijo iš “Seven-Eleven” parduotuvės, nustatytas trans riebalų kiekis viršijo 6%. Netrukus viso “Seven-Eleven” parduotuvių tinklo Danijoje frančizės teisių turėtojas per nacionalinę TV pranešė, kad minėtas produktas yra klaida, kuri įvyko dėl neteisingos informacijos, pateiktos ant riebalų, importuotų iš Belgijos, pakuotės, ir kad valandos bėgyje visos spurgos “Seven-Eleven” parduotuvėse yra išimtos iš prekybos. Analogiška situacija pasikartojė 2006 m. kada Kopenhagoje įsikūrusios Ikea restorane gaminamose skrudintose bulvytėse buvo nustatyta, kad jose yra daugiau nei 10% trans riebalų. Tuomet vėl per nacionalinę TV geriausiu laiku buvo pateikta informacija, kad minėtas produktas yra išimtas iš meniu. Šie atvejai iliustruoja kad, vartotojų sąmoningumo ugdymas didina gamintojų atsakomybę, o bendros pastangos

Šaltinis: L'Abbe MR. Et al. Approaches to removing trans fats from the food supply in industrialised and developing countries. *European Journal of Clinical Nutrition* (2009).